August Strindberg

Frøken Julie

Et naturalistisk sørgespil

Bibliotek 1800

August Strindberg

Frøken Julie

Naturalistisk sørgespil

Med et forord af forfatteren

eBibliotek 1800

2025

Ophavsret og brugsbetingelser

Denne ebogsudgave af August Strindberg: *Frøken Julie* er baseret på originaler, som er public domain i hele verden (forsidebilledet dog i lande, hvor ophavsret er baseret på Død+70 år eller mindre, samt i USA).

Nærværende ortografisk opdaterede og redigerede udgave af teksten kan frit downloades og videreformidles under Creative Commons-licensen BY-NC-SA – Kreditering-IkkeKommerciel-DelPåSammeVilkår 4.0 International.

Generelt forbehold: *Vær opmærksom på, at denne ebog er baseret på en tekst, som stammer fra en længst svunden tid. Normer og udtryksmåder mm. var anderledes dengang, og der kan derfor forekomme indhold, som på nogle virker stødende. Bogen skal, ligesom alle andre kunstneriske værker fra andre tider, ses i sin kulturelle og tidsmæssige kontekst, og udgiveren kan og vil ikke påtage sig noget ansvar for forfatterens verdensbillede og udtryksmåder.*

Copyright and conditions of use

This ebook edition of August Strindberg: *Frøken Julie* is based upon sources in the public domain worldwide (except the coverimage which is public domain in countries using Life+70 years or less, and the USA).

This orthographically updated and revised edition is free to download and reuse under Creative Commons BY-NC-SA Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International.

Disclaimer: *Please note that this book is based on an original text dating from another era. Norms and language were different then, and some readers might find offensive content. We believe that any work of art from previous times should be viewed in its cultural and temporal context and not in the light of latter-day prejudices, and we can and will not accept any responsibility for the author's views or language.*

Forfatterens bemærkning

Oversættelsen er foretaget efter den omarbejdede original med udeladelse af den svenske forlæggers digterforsøg i forfatterens tekst.

Forf.

Forord

Teatrene har, ligesom kunsten i det hele, længe forekommet mig at være en *Biblia pauperum*, en Bibel i billeder for dem, som hverken kan læse skrift eller tryk, og den dramatiske forfatter en lægprædikant, der omsætter tidens tanker i populær form, så populær, at middelklassen, hvorfra teatrene hovedsagelig henter deres publikum, uden større hovedbrud kan forstå, hvorom talen er. Teatrene har derfor altid været en højskole for ungdommen, for de halvdannede og for kvinderne, der endnu står på så lavt et udviklingstrin, at de er i stand til at bedrage sig selv og lade sig bedrage af andre, det vil sige lade sig illudere og besnære at forfatteren. Det har derfor forekommet mig at i vor tid, hvor den lidet udviklede og ufuldstændige tankeakt, der går for sig ved hjælp af fantasien, synes at udvikle sig til refleksion, undersøgelse og analyse, er teatrene, ligesom religionen, godt på vej til at bukke under som et fænomen, til hvis forståelse vi savner de fornødne betingelser. Til støtte for denne opfattelse tjener den almindelige teaterkrise, der for tiden kan iagttages hele Europa over, og ikke mindst den omstændighed, at i de kulturlande, England og Tyskland, der har frembragt tidens største tænkere, er den dramatiske kunst død, ligesom næsten alle de skønne kunster dér er døde.

I andre lande derimod har man ment at kunne skabe et nyt drama ved at fylde de gamle former med den ny tids indhold; men dels har de nye tanker endnu ikke haft tid til at blive så populære, at publikum har fået øjnene op for, hvorom talen er; dels har partistridighederne ophidset sindene, så at en ren

uinteresseret kunstnydelse ikke har kunnet finde sted, fordi man har følt sig modsagt i sit inderste, og fordi en bifaldende eller pibende majoritet har øvet sit tryk så åbenlyst, som det sker i et teater, og dels har man endnu ikke fundet den ny form til det ny indhold, så at den ny vin har sprængt de gamle flasker.

I det foreliggende arbejde har jeg ikke søgt at frembringe noget nyt – thi det kan man ikke – men kun at modernisere formen efter de fordringer, som jeg har tænkt mig at tidens frittænkende mennesker vil stille til denne kunstart. Og derfor har jeg valgt, eller er blevet grebet af et emne, som må siges at ligge uden for dagens partistridigheder, thi problemet om social stigen og dalen, om høje og lave, bedre og ringere, mand og kvinde, er, har været og vil blive af varig interesse. Da jeg valgte dette emne ud af livet, således som jeg hørte tildragelsen berette for en del år siden, da den gjorde et stærkt indtryk på mig, fandt jeg at det egnede sig til et sørgespil, thi det gør endnu et trist indtryk at se et heldigt udrustet individ gå til grunde og meget mere da en slægt uddø. Men den tid vil måske komme, da vi bliver så udviklede, så oplyste at vi med ligegyldighed kan se på det rå, kyniske og hjerteløse skuespil, som livet nu frembyder – da vi befries fra disse lavere, upålidelige tankemaskiner, som kaldes følelser, der vil blive overflødige og skadelige efterhånden som vor dømmekraft tiltager. Dette at heltinden vækker medlidenhed beror kun på, at vi ikke er stærke nok til at modstå en følelse, af frygt for at samme skæbne skal kunne ramme os selv. En meget følsom tilskuer nøjes måske ikke engang med at føle denne medlidenhed, og fremtidsmennesket vil måske kræve nogle positive forslag til det ondes afhjælpning, et stykke program

med andre ord. Men for det første findes der intet absolut ondt, thi at én slægt går til grunde er jo til held for en anden slægt, som derved når frem, og denne afvekslende stigen og dalen er netop af største interesse, idet lykken udelukkende består i jævnførelsen. Og programmennesket, som vil afhjælpe den kedelige omstændighed at rovfuglen æder duen, og lusen igen rovfuglen, ham vil jeg spørge: hvorfor skal det afhjælpes? Livet er ikke så matematisk idiotisk, at kun de store æder de små, men det hænder lige så ofte at bien dræber løven eller i det mindste gør den gal.

At mit sørgespil vil gøre et trist indtryk på de mange, er de manges fejl. Når vi bliver lige så stærke som de første franske revolutionsmænd, vil det gøre et ubetinget godt og fornøjeligt indtryk at være vidne til dyrehavernes rensning fra gamle trøskede træer, der alt for længe har stået i vejen for andre, hvis ret til at vokse og trives sin tid, har været lige så stor – et godt indtryk som når man ser en uhelbredelig syg blive befriet af døden.

Man bebrejdede nylig mit sørgespil "*Faderen*" at det var så sørgeligt; det var, som fordrede man lystige sørgespil. Man råber fordringsfuldt på livsglæden, og teaterdirektørerne rekvirerer farcer, som om livsglæden bestod i at være fjantet og at tegne menneskene, som led de alle sammen af St. Veitsdans eller idiotisme. Jeg finder livsglæden i livets stærke, hårde kampe, og nydelsen består for mig i at få noget at vide, i at lære noget. Derfor har jeg valgt et usædvanligt, men lærerigt emne, en undtagelse med ét ord, men en betydningsfuld undtagelse, der bekræfter reglen, hvilket sikkert nok vil såre dem, der elsker det hverdagsagtige. Hvad der også vil støde en mindre

sammensat hjerne er, at min motivering af handlingen ikke er en enkelt. En hændelse i livet – og dette er en temmelig ny opdagelse – fremkaldes i almindelighed af en hel række mere eller mindre dybt liggende motiver, men tilskueren vælger for det meste det motiv, der for hans omdømme er det let fatteligste eller for hans dømmekraft mest ærefulde. Der begås et selvmord. "Dårlige forretninger," siger forretningsmanden. –"Ulykkelig kærlighed," siger kvinderne. –"Legemlig sygdom," siger den syge. –"Skuffede forhåbninger," mener den skibbrudne. Men nu kan det hænde, at motivet lå alle steder eller intetsteds, og at den afdøde skjulte grundmotivet ved at fremsætte et helt andet, der kunne kaste det fordelagtigste lys over hans minde!

Frøken Julies sørgelige skæbne har jeg motiveret ved en hel mængde omstændigheder: moderens grundinstinkter; faderens mangelfulde opdragelse af datteren; hendes eget naturel og elskerens indskydelser, der virke på hendes svage degenererede hjerne; fremdeles og nærmere: St. Hans-nattens feststemning; faderens fraværelse; hendes månedlige sygelighed; hendes syslen med dyrene; dansens ophidsende virkning; nattens mørke; blomsternes stærke, sansepirrende indflydelse; og sluttelig tilfældet, der har bragt dem sammen på et afsidesliggende sted, plus den ophidsede mands nærgåenhed.

Jeg er således ikke gået ensidigt fysiologisk, ikke monomant psykologisk frem, ikke kastet skylden på det fra moderen nedarvede alene, ikke heller blot på menstruationen eller udelukkende på "usædeligheden", ikke nøjedes med at præke

moral. Dette sidste har jeg overladt til en kokkepige i mangel af en præst.

Denne mangfoldighed af motiver vil jeg rose mig af som stemmende med tidens fordringer! Og har andre gjort det før jeg, så roser jeg mig af ikke at have været ene om mine paradokser – som alle opdagelser kaldes.

Hvad karaktertegningen angår, har jeg gjort personerne temmelig karakterløse af følgende grunde:

Ordet karakter har i tidernes løb fået flersidig betydning. Det betød vel oprindelig det fremherskende grundtræk i sjælskomplekset og forveksledes med temperamentet. Siden blev det middelklassens betegnelse for automaten; så at et individ, der én gang for alle holdt fast ved sit naturel eller afpassede sig for en vis rolle i livet, med et ord ophørte med at udvikle sig, blev kaldet en karakter, og den i udvikling værende, den påpasselige rejsende på livets strøm, som ikke sejler med faste skøder, men falder af for kastevindene for at luve op igen, blev kaldet karakterløs. I nedsættende betydning naturligvis, da han var så vanskelig at få fat på, at indregistrere og føre kontrol med. Denne borgerlige opfattelse af sjælens uforanderlighed overflyttedes til scenen, hvor det borgerlige altid har hersket. En karakter blev dér en herre, som var fiks og færdig, som uforanderligt optrådte drukken, skæmtende, bedrøvet; og for at karakterisere behøvede man blot at give legemet en eller anden lyde, en klumpfod, et træben, en rød næse, eller man lod vedkommende gentage et udtryk som: "Det var galant", "Barkis vil gerne", eller lignende. Denne måde at se menneskene på som noget usammensat, finder vi endnu hos den store Moliére. Harpagon er kun gerrig, ihvorvel Harpagon godt kunne være

både gerrig *og* en dygtig finansmand, en udmærket fader *og* en god borger; men, hvad værre er, hans "lyde" er netop yderst fordelagtig for hans svigersøn og datter, som skal arve ham og derfor ikke burde håne ham, selv om de må vente lidt med at komme i brudeseng. Jeg tror derfor ikke på de usammensatte karakterer på scenen. Og forfatternes summariske domme over menneskene: Han er dum, han er brutal, han er skinsyg osv. burde forkastes af naturalisterne, som ved, hvor uhyre sammensat sjælen er, og som har indset, at "lasten" har en bagside, der i temmelig høj grad ligner "dyden".

Som moderne karakterer, der lever i en overgangstid mere jagende hysterisk end i det mindste den foregående, har jeg skildret mine personer vaklende, splittede, sammensatte af gammelt og nyt, og det synes mig ikke urimeligt at moderne ideer gennem aviser og samtaler også kunne trænge ned i de lag, hvor en tjener færdes.

Mine sjæle (karakterer) er konglomerater af svundne og nærværende tiders kulturbrokker, stumper af bøger og aviser, stykker af mennesker, afrevne lapper af søndagsklæderne, der er blevet til pjalter, alt efter som sjælen er skrædret sammen. Og jeg har desuden leveret et stykke opkomsthistorie, idet jeg lader den svagere stjæle og repetere den stærkeres ord, lader sjælene modtage "ideer", suggestioner som det kaldes, fra hinanden.

Frøken Julie er en moderne karakter, ikke således at forstå, at halvkvinden, mandshaderen ikke skulle have eksisteret til alle tider, men fordi hun nu er trådt frem og slår alarm. Halvkvinden er en type, der trænger sig frem og nuomstunder sælger sig for magt, ordener, udmærkelser og hædersbevisninger ligesom tidligere for penge, og hun

betegner en vanartning. Det er ingen levedygtig art, thi den kan ikke trives, men desværre vil den forplante sig med al sin elendighed et slægtled endnu; og udartede mænd synes ubevidst at gøre deres udvalg iblandt disse halvkvinder, så at de formerer sig og frembringer væsener af ubestemt køn, der pines ved livet, men heldigvis bukker under, enten det nu sker fordi de er i disharmoni med virkeligheden, eller på grund af en tøjlesløs frembryden af den undertrykte drift, eller fordi deres forhåbninger om at nå op i højde med manden bliver skuffede. Typen er tragisk, idet den frembyder synet af en fortvivlet kamp imod naturen, tragisk som en romantisk arv, der nu sættes over styr af naturalismen, som alene tilstræber lykke; og til opnåelse af lykke hører der stærke og levedygtige arter.

Men frøken Julie er også et skud af den gamle krigeradel, der nu bukker under for den nye nerve- og storhjerneadel; et offer for den disharmoni, en moders "brøde" bringer ind i en familie; et offer for en tids vildfarelser og sin egen svage konstitution, hvilket alt tilsammen repræsenterer de gamle tiders skæbne eller universallov. Skylden har naturalisten strøget tilligemed Gud, men handlingens følger, straf, fængsling eller frygten for dem, kan han ikke stryge af den simple grund, at de vil blive stående, hvad enten han giver decharge eller ej, thi de forurettede medmennesker er ikke så velvilligt stemte som de ikke forurettede, udenforstående har nemt ved at være. Selv om faderen af tvingende grunde gav afkald på straffen, ville datteren dog hævne sig på sig selv, som det her sker, tvunget af den medfødte eller tilegnede æresfølelse, som de højere klasser tager i arv – hvorfra? Fra barbariet, fra det ariske urhjem, fra middelalderens ridderskab, og som er yderst respektabel, men

nuomstunder uforenelig med artens beståen. Det er adelsmandens *harakiri*, japaneserens samvittighedslov, der byder ham at skære maven op på *sig selv*, når en anden håner ham, som endnu modificeret lever i duellen som adelsprivilegium. Derfor bliver tjeneren Jean i live, men frøken Julie kan ikke leve uden ære. Dette er trællens fortrin fremfor jarlen, at han er fri for denne livsfarlige fordom om æren; og der findes hos alle os arier lidt af en adelsmand eller en Don Quixote, som bevirker at vi sympatisere med at den, der har begået en æreløs handling, tager sig selv af dage, og vi er tilstrækkeligt adelsmænd til at lide ved at se en falden storhed ligge og fylde op som lig, ja vi lider ved det, selv om han kunne rejse sig på ny og gøre fyldest for sig ved ærekær handling. Tjeneren Jean er et af de mennesker, hos hvem differentieringen spores. Han er husmandsbarn og har nu udviklet sig til en vordende herremand. Han har haft let ved at lære, har haft fint udviklede sanser (lugt, smag, syn) og skønhedssans. Han har allerede svunget sig op, og er stærk nok til ikke at tage sig det nær at udnytte andre mennesker efter evne. Han er allerede fremmed for sine omgivelser, som han foragter og ser ned på som et tilbagelagt stadium, som han frygter og undflyr, fordi de kender hans hemmeligheder, udfinder hans hensigter, med misundelse bemærker hans stigen og med glæde imødeser hans fald. Heraf hans tvetydige, vaklende karakter, der svinger imellem sympati for dem, der er ovenpå, og had til dem, der for øjeblikket er det. Han er aristokrat, siger han selv, har lært det gode selskabs hemmeligheder at kende, er sleben, men rå på bunden og bærer

allerede den sorte frakke med smag, men uden at yde nogen garanti for at han er ren på kroppen.

Han har respekt for frøkenen, men han er bange for Kristine, fordi hun er medviderske i hans farlige hemmeligheder; han er så uafhængig at sine følelser, at han ikke lader nattens hændelser gribe ind i sine fremtidsplaner. Med en slaves råhed og en herskers følelsesløshed kan han se blod uden at blegne, sætte skulderen mod et uheld og kaste det af vejen; derfor går han usåret ud af kampen og ender højst sandsynligt som hotelvært, bliver han ikke greve i Rumænien, bliver efter al rimelighed hans søn student og muligvis birkedommer.

Det er for øvrigt temmelig vigtige oplysninger, han giver om de lavere klassers opfattelse af livet set nedenfra, dog kun når han taler sandhed, hvad han ikke ofte gør, for han siger hellere, hvad der kan gavne ham, end hvad der ej sandt. Når frøken Julie fremsætter den formodning, at alle i de lavere klasser føler trykket fra oven lige tungt, holder Jean naturligvis med hende, da det er hans hensigt at vinde sympati; men han ændrer straks sin udtalelse, så snart han indser det fordelagtige i at skille sig ud fra hoben.

Foruden nu at Jean er et individ i opkomst, står han over frøken Julie i sin egenskab af mand. I kønslig henseende er han aristokraten ved sin mandlige styrke, sine finere udviklede sanser og sin evne til at tage initiativet. Hans underlegenhed består mest i det tilfældige sociale miljø, i hvilket han lever, en underlegenhed, han rimeligvis kan aflægge med tjenerdragten.

Slavesindet lægger sig for dagen i hans respekt for greven (støvlerne) og hans religiøse overtro; men han respekterer fornemmeligst greven som ihændehaver af den højere stilling,

han selv stræber efter; og denne respekt sidder i ham endnu, selv efter at han har erobret datteren i huset og set, hvor tom den skønne skal var.

Noget kærlighedsforhold i "højere" betydning tror jeg ikke kan opstå mellem to sjæle af et så ulige indhold; og jeg lader derfor frøken Julies kærlighed opdigtes af hende selv som en undskyldning, en retfærdiggørelse. Og Jean lader jeg udtale den formodning, at hans kærlighed endnu ville kunne vokse frem, hvis han kom under andre sociale forhold. Jeg tænker, at det vel forholder sig med kærlighed som med hyacinten, der skal slå rødder i mørket, forinden den kan sætte en kraftig blomst. Her løber den op og går i frø på en gang, og derfor dør planten så hastigt.

Kristine endelig er en kvindelig slave fuld af uselvstændighed og sløvhed erhvervet foran køkkenilden, lastet med moral og religion som en syndebuk med synder. Hun går i kirke for let og bekvemt at vælte alle sine hustyverier over på Jesus og indtage en ny ladning syndsforladelse. For øvrigt er hun en biperson og derfor med hensigt skitseret ligesom præsten og lægen i "Faderen", idet jeg netop ville have hverdagsmennesker, således som landsbypræster og provinslæger i almindelighed er. Og at disse mine bipersoner har forekommet nogle abstrakte, beror på at hverdagsmennesker i visse henseender er abstrakte under udøvelsen af deres virksomhed, det vil sige uselvstændige, kun fremvisende én side, så længe de færdes i deres bestilling; og så længe tilskueren ikke føler trang til at se dem fra flere sider, er min abstrakte skildring temmelig rigtig.

Hvad dialogen endelig angår, har jeg brudt noget med traditionen, idet jeg ikke har gjort mine personer til

eksaminatorer, der sidder og stiller dumme spørgsmål for at fremkalde vittige svar. Jeg har søgt at undgå det symmetriske, det matematisk konstruerede i den franske dialog og ladet hjernerne arbejde uhindret, således som de gør i virkeligheden, hvor jo i en samtale intet emne til bunds udtømmes, men den ene hjerne kun får et tilfældigt indblik i den anden at holde sig til. Og derfor er dialogen også noget svævende, idet den i de første scener forsyner sig med et materiale, som senere bearbejdes, tages op, gentages, udvikles og sættes ind ligesom temaet i et musikstykke. Handlingen er fyldig nok, og da den egentlig kun vedkommer to personer, har jeg holdt mig til dem og blot medtaget én biperson, kokkepigen, samt ladet faderens ånd svæve truende over og bag det hele. Dette har jeg gjort, fordi jeg formentlig har bemærket, at for den nye tids mennesker er den psykologiske udvikling det, der interesserer mest, og at vore videbegærlige sjæle ikke føler sig tilfredse med kun at se noget foregå; de vil også have at vide, hvorledes det går til. Vi vil netop se trådene, se maskineriet, undersøge æsken med den dobbelte bund, få trylleringen i vor hånd for at finde falsen, kigge i kortene for at opdage, hvor de er mærkede.

Jeg har herved haft brødrene Goncourts monografiske romaner for øje, for de har tiltalt mig mest af al nutidslitteratur.

Hvad det tekniske i kompositionen angår, har jeg forsøgsvis strøget aktinddelingen. Dette har jeg gjort, fordi jeg har bemærket, at vor mangel på evne til at lade os beherske af en illusion muligvis forøges ved mellemakterne, under hvilke tilskueren får tid til at reflektere og derved unddrage sig forfatter-magnetisørens illuderende indflydelse. Mit stykke spiller rimeligvis seks kvarter, men da man kan høre på en

forelæsning, en præken eller en kongresforhandling lige så længe, om ikke længer, har jeg troet, at man ikke vil trættes ved et skuespil, der spillede halvanden time. Allerede 1872 i et af mine første dramatiske forsøg, "*Den fredløse*", forsøgte jeg denne sammentrængte form, ihvorvel kun med ringe held. Stykket var oprindelig skrevet i fem akter og forelå færdigt, da dets splittende, urolige virkning gik op for mig. Jeg brændte det, og af asken fremstod en eneste lang gennemarbejdet akt på 50 trykte sider, der spillede en fuld time. Formen er således ikke ny, men synes dog at skrive sig fra mig, og har muligvis nu gennem forandrede smagslove udsigt til at blive tidssvarende. – Det var fremdeles min mening at få publikum således opdraget, at det kunne finde sig i at overvære en helaftensforestilling, der bestod af en enkelt akt. Men dette kræver først nærmere undersøgelser. For imidlertid at yde både publikum og skuespillerne nogle hvilepunkter, uden dog at slippe tilskuerne ud af illusionen, har jeg genoptaget tre kunstformer, der alle falder ind under den dramatiske: nemlig monologen, pantomimen og balletten, hvilke oprindelig tilhører den antikke tragedie, hvis monodi nu bliver monolog og hvis kor bliver ballet.

Monologen er af vore realister bandlyst som usand, men hvis jeg nu motiverer den, gør jeg den sand og kan således med fordel anvende den. Det er jo dog sandt, at en taler går op og ned i sin stue og repeterer sin tale højt for sig selv, sandt at en skuespiller gennemgår sin rolle højt, at en pige passiarer med sin kat, en moder pludrer med sit barn, en gammel jomfru snakker til sin papegøje, at en der sover, taler i søvne. Og for en gang at give skuespilleren lejlighed til at arbejde selvstændigt

og til et øjeblik at være fri for forfatterens pegepind, er det bedst at monologerne ikke udføres, men kun antydes. For da det er temmelig ligegyldigt, hvad der siges i søvne, til katten og til papegøjen, eftersom det ikke har nogen indflydelse på handlingen, kan en begavet skuespiller, der sidder midt i situationen, midt i stemningen muligvis improvisere dette bedre end forfatteren, som ikke på forhånd kan beregne, hvor meget der bør siges, og hvor længe det varer, inden publikum vækkes af illusionen.

Som bekendt er det italienske teater på visse scener gået tilbage til improvisationen og har derved frembragt digtende skuespillere, dog i overensstemmelse med forfatterens plan; dette kan jo være et fremskridt eller en ny spirende kunstart, hvor der kan blive tale om en *frembringende* kunst.

Hvor monologen derimod ville blive usand, har jeg taget min tilflugt til pantomimen, hvor jeg indrømmer skuespilleren endnu mere frihed til at digte – og vinde selvstændig ære. Men for ikke at friste publikum over evne, har jeg ladet musikken – vel motiveret fra nattens dans – udøve sin illuderende magt under det stumme spil, og jeg beder musikdirigenten nøje overveje valget af musiknumrene, at ikke fremmede stemninger skal vækkes gennem mindelser enten fra døgnets operette- og danserepertoire, eller fra alt for etnografiske melodier.

Hvad nu dekorationerne angår, har jeg fra det impressionistiske maleri lånt det usymmetriske, det afskårne og tror derved at have bidraget til at fremkalde illusion; for derved at man ikke ser hele scenen og hele møblementet, får man lejlighed til at ane: fantasien sættes i bevægelse og udfylder

det manglende. Også det har jeg vundet, at jeg bliver fri for den trættende gåen og kommen gennem døre, særlig da teaterdøre er lavet af lærred og gynger ved den svageste berøring, og ikke engang formår at illustrere en opbragt familiefaders vrede, når han efter en dårlig middag går ud og smælder døren i efter sig "så hele huset ryster". (På teatret gynger det.) Ligeledes har jeg holdt mig til en enkelt dekoration, både for at få personerne til at vokse sammen med omgivelserne, og for at bryde med dekorationsluksus. Men når man kun anvender én dekoration, kan man fordre, at den skal være naturtro. Dog intet er sværere end at få en stue til nogenlunde at ligne en stue, hvor godt end maleren kan lave et ildsprudende bjerg eller et vandfald. Lad være at væggene må gøres af tøj, men at *male* hylder og køkkensager på tøjet, kunne det vel nu være på tide at holde op med. Vi har så meget andet konventionelt på scenen, som vi skal tro på, at vi dog nok kunne slippe for den overanstrengelse at tro på malede kasseroller.

Jeg har stillet baggrundsdekorationen og bordet på skrå for at få skuespillerne til at spille en face og i halv profil, når de sidder ved bordet over for hinanden. I operaen *Aïda* har jeg set en skrå baggrund, der ledte øjet ud i ukendte perspektiver, og den så ikke ud til at være anbragt af oppositionslyst mod den trættende rette linje.

En anden måske ikke unødvendig forbedring ville være fjernelsen af rampen. Dette lys fra neden synes at have til opgave at gøre skuespillerne federe i ansigtet; men må jeg spørge: Hvorfor skal alle skuespillere være fede i ansigtet? Mon ikke dette lys fra neden udvisker en mængde fine træk i ansigtets nedre partier, særlig kæbernes, forandrer det ikke

næsens form og kaster skyggen op over øjnene? Og hvis ikke, så er det sikkert nok, at det piner skuespillernes øjne, så at blikkets virkningsfulde spil går tabt, for lyset fra rampen træffer nethinden på steder, der ellers er skærmede, (undtagen hos søfolk, der ser solen i vandet) og derfor ser man sjældent andre bevægelser af øjnene end skumle blikke til siden eller op over logerækkerne, så det hvide i øjet kommer til syne. Muligvis kan skuespillernes, navnlig skuespillerindernes trætte klippen med øjnene tilskrives samme årsag. Og når nogen på scenen vil tale med øjnene, har han kun den udvej at se lige ud på publikum, med hvem han eller hun da uden for stykkets ramme indleder en direkte korrespondance; en uskik, der med rette eller urette kaldes "at hilse på bekendte".

Skulle ikke tilstrækkeligt sidelys (med brændspejl eller sligt) kunne yde skuespillerne den erstatning, at forstærke mimikken ved hjælp af ansigtets udtryksfuldeste parti: øjnene?

Nogen illusion om at få skuespillerne til at spille for og ikke med publikum nærer jeg ikke, skønt dette ville være i høj grad ønskeligt. Jeg drømmer ikke om at se hele ryggen på en skuespiller en hel scene igennem, men jeg ønsker af mit ganske hjerte, at hovedscenerne ikke, ligesom duetter, gives nede ved sufflørkassen i den hensigt at høste bifald, men jeg vil have dem på en plads, der passer til situationen. Altså ingen revolutioner, kun små modifikationer, for at gøre scenen til en stue, hvor den fjerde væg fattes og altså en del af møblerne vender ryggen mod tilskuerpladsen, vil vel foreløbig kun virke forstyrrende.

Når jeg nu giver mig til at tale om sminkningen, nærer jeg intet håb om at blive hørt af damerne, der hellere vil være smukke end sande. Men skuespilleren skulle dog nøjere

overveje, om det er ham til fordel ved sminkning at give sit ansigt en abstrakt karakter, der bliver siddende dér ligesom en maske. Lad os tænke os en herre, som med sværte anbringer sig et skarpt kolerisk træk mellem øjnene, og lad os antage at han således stadigvæk kolerisk skal le ved en eller anden replik. Hvilken gyselig grimasse vil det da ikke blive? Og hvorledes skal en forloren pande, der er blank som en billardkugle, kunne rynkes, når den gamle bliver vred?

Med et moderne psykologisk drama, hvor de fineste sjælelige rørelser mere skal afspejle sig i ansigtsudtrykkene end i bevægelser og lamenteren, gjorde man vel bedst i at forsøge med et stærkt sidelys på en lille scene og med skuespillere uden sminke, eller i det mindste med et minimum af det.

Kunne vi blive af med det synlige orkester med dets forstyrrende lampelys og dets mod publikum vendte ansigter; fik vi parkettet løftet således, at tilskuerens øje traf højere end til skuespillerens knæ; afskaffede vi avant-scenerne (økseøjnene) med deres raillerende mandlige og kvindelige middagsfordøjere – og dertil fuldstændigt mørke i teatret under forestillingen, samt først og fremmest en lille scene og en lille tilskuerplads, så kunne der måske opstå en ny dramatisk kunst og et teater atter blive en institution til glæde for de mere intelligente. Medens vi venter på dette teater, må vi vel forsøge at skrive løs og forberede det repertoire, som skal komme.

Jeg har gjort et forsøg! Et det mislykkedes, er der tid til at gøre et nyt.

Frøken Julie

Personerne

FRØKEN JULIE, 25 år.
JEAN, tjener, 30 år.
KRISTINE, kokkepige, 35 år.

Handlingen foregår i grevens køkken, St. Hans nat.

Scenen

Et stort køkken. Loft og sidevægge skjules af draperier og sofitter. Væggen i baggrunden går fra venstre skråt indover scenen;til venstre på samme væg er to hylder med kobber-, messing-, jern- og tin-kar; hylderne er garneret med udtunget papir; noget til højre tre fjerdedele af den store hvælvede udgang med to glasdøre, gennem hvilke man ser et springvand med en amorin, syrenbuske i blomst, og nogle poppeltræer.

Til venstre på scenen: Hjørnet af en stor muret ovn med et stykke af røgkappen.

Til højre: Den ene ende af folkenes spisebord (hvidt fyrretræ) med nogle stole. Ovnen er pyntet med birkeløv, gulvet bestrøet med enebærkviste.

På bordenden en stor japansk krukke med syrener.

Et isskab, et opvaskningsbord, et vaskestel. En stor gammeldags klokke over døren og et talerør på venstre side af den.

Spillet

***KRISTINE** står ved ovnen og steger noget på en pande; hun er i lys bomuldskjole med køkkenforklæde for; **JEAN** kommer ind, klædt i livré, bærende et par store ridestøvler med sporer, som han sætter fra sig på gulvet, således at de kan ses.*

JEAN.

I aften er frøken Julie da gal igen; komplet gal!

KRISTINE.

Så – er han her – nu?

JEAN.

Jeg fulgte greven til stationen, og da jeg kom tilbage forbi loen, gik jeg lidt indenfor og dansede; dér ser jeg så frøkenen føre dansen op med skovløberen. Men da hun får øje på mig, farer hun lige i mig og byder mig op til damernes vals. Og siden har hun danset sådan at – at jeg aldrig har været med til noget lignende. Hun er gal!

KRISTINE.

Det har hun jo altid været, men dog aldrig som i de sidste fjorten dage, siden forlovelsen gik itu.

JEAN.

Ja, hvad var det med den historie? Det var jo en fin fyr, selv om han ikke var rig. Ak ja, de har så mange nykker! Sætter sig ved bordenden. Det er da alligevel underligt med sådan en

frøken, – hm, at hun hellere vil blive hjemme hos folkene – hva' – end at gå ud til familjen med sin fa'er?

KRISTINE.

Ja, hun er vel ligesom lidt genert efter den kalabale med kæresten.

JEAN.

Rimeligvis! Men han var dog karl for sin hat. Ved du, hvordan det gik til, Kristine? Jeg så det, skønt jeg lod som ingenting.

KRISTINE.

Nej, vel – så han det?

JEAN.

Ja, det gjorde jeg. – De stod nede i stalden en aften, og frøkenen "trænerede" ham – som hun kaldte det – ved du, hvordan hun så bar sig ad? Jo, hun lod ham springe over ridepisken, som man lader en hund hoppe over en stok. Han sprang to gange og fik et rap hver gang; men tredje gang rev han ridepisken fra hende, brækkede den i tusind stykker – og så gik han.

KRISTINE.

Nej, var det sådan! Nej, hvad siger han!

JEAN.

Ja, sådan gik den ting til! – Men hvad for rare sager har du nu til mig, Kristine?

KRISTINE *tager noget op af panden og sætter det hen for Jean*.

Å, det er bare en bid nyre, som jeg skar af kalvestegen!

JEAN *lugter til maden*.

Umm, dejligt! Det er min største *délice*! *Føler på tallerkenen.* Men du kunne gerne have varmet tallerkenen lidt!

KRISTINE.

Han er da også vanskeligere end selve greven, når han begynder. *Trækker ham kærtegnende i håret*.

JEAN *gnaven*.

Nej, lad være at rive mig sådan! Du ved, hvor ømskindet jeg er.

KRISTINE.

Så, så, det var jo bare kærlighed – ved han da!

***JEAN** spiser. **KRISTINE** trækker en flaske øl op.*

JEAN.

Øl – St. Hans aften! Nej, tak skal du ha'e! Så har jeg selv noget bedre. *Åbner en bordskuffe og tager en flaske rødvin frem med gult lak.* Gult lak, ser du! – Giv mig så et glas! Med fod naturligvis – når man drikker *pur*.

KRISTINE *går tilbage til ovnen og sætter en lille kasserolle på*.

Gud bevare den, der får ham til mand! Sådan en kræseper!

JEAN.

Å pyt! Du ville nok være glad til, når du fik sådan en fin karl som jeg! Og jeg tror ikke, det har skadet dig, at man kalder mig din kæreste! *Smager på vinen.* Den er god – meget god! Bare for lidt tempereret! *Varmer glasset med hånden.* Den købte vi i Dijon. Og den stod til fire francs uden flaske; og så kommer tolden foruden! – Hvad laver du nu? – Hvor det lugter infernalsk!

KRISTINE.

Å, det er noget djævletøj, som frøken Julie skal have til Diana.

JEAN.

Du skal udtrykke dig lidt nettere, Kristine! Men hvorfor skal du stå og koge til hunderakket på en helligaften? Er den syg, hva'?

KRISTINE.

Ja, den er syg! Den har listet sig ud til gårdhunden – og nu er det galt fat – og se det vil frøkenen nu ikke vide af.

JEAN.

Ja, i nogle ting har frøkenen for meget af stoltheden, i andre for lidt, akkurat som grevinden, da hun levede. Hun trivedes bedst i køkkenet og i kostalden, men hun ville aldrig køre med *en* hest; hun gik med snavsede manchetter, men skulle have grevekrone i knapperne. – Og frøkenen – for nu at tale om hende – hun våger ikke over sig og sin person. Jeg kunne næsten sige at hun ikke er rigtig fin. Før da hun dansede nede i loen, så rev hun skovløberen fra Anna og bød ham op selv. Vi ville ikke opføre os på den måde; men sådan er det,

når herskaberne gør sig gemene – så bli'er de' gemene! – men stadselig er hun – pragtfuld! Å! Sikke skuldre! Og – – etcetera!

KRISTINE.

Nå ja – der er måde med det! Jeg ved nok, hvad Clara siger, hun klæder hende jo på.

JEAN.

Isch, Clara! I er altid misundelige på hinanden! Jeg, som har været ude at ride med hende, jeg … Og som hun så danser!

KRISTINE.

Hør nu, Jean – vil han ikke danse med mig, når jeg nu bli'er færdig?

JEAN.

Jo, naturligvis vil jeg det.

KRISTINE.

Lover han det?

JEAN.

Lover? Når jeg siger, at jeg gør det, så gør jeg det! – Men nu skal du foreløbig ha'e tak for mad! Det var meget godt! *Slår proppen i flasken.*

FRØKENEN *i døren, taler ud***.**

Jeg kommer straks tilbage! Gå I bare videre så længe!

JEAN *lister flasken ned i skuffen; rejser sig ærbødigt*.

FRØKENEN *ind; går hen til Kristine ved ovnen*.

Nå! Er det i orden?

KRISTINE *gør tegn at Jean er til stede*.

JEAN *galant*.

Er det måske hemmeligheder, damerne har for?

FRØKENEN *slår ham i ansigtet med lommetørklædet*.

Er han nysgerrig?

JEAN.

Ah, hvor det lugtede dejligt af violette!

FRØKENEN *koket*.

Uforskammet! Forstår han sig også på parfumer? Danse, det kan han ... så, ikke kigge! Gå sin vej!

JEAN *næsvist, artigt*.

Er det en slags tryllesuppe, som damerne koger St. Hans nat? Noget til at spå i – så man får sin tilkommende at se!

FRØKENEN *skarpt*.

Ja får han hende at se, så skal han have gode øjne. *Til Kristine.* Hæld det op i en halvflaske og slå proppen godt i! – Kom nu og dans en skotsk med mig, Jean ...

JEAN *tøvende*.

Jeg vil ikke være uartig mod nogen, men denne dans har jeg lovet Kristine.

FRØKENEN.

Nå – hun kan jo få en anden; eller – vil du ikke låne mig Jean, Kristine?

KRISTINE.

Det kommer ikke an på mig! Når frøkenen er så nedladende, passer det sig ikke, at han siger Nej. Gå han kun – og sig tak til for æren.

JEAN.

Oprigtigt talt – jeg vil nødig såre, men er det klogt af frøken Julie at danse to gange i træk med den samme kavalér! I særdeleshed da folkene her ikke er sene til at gøre slutninger …

FRØKENEN *bruser op***.**

Hvad skal det sige? Hvad for slutninger? Hvad mener han?

JEAN *undvigende***.**

Ja, siden frøkenen ikke vil forstå mig, så må jeg tale tydeligere. Det ser ikke godt ud at foretrække en af sine undergivne for andre, som venter den samme sjældne ære …

FRØKENEN.

At foretrække! Hvilke tanker! Jeg er aldeles forbavset! Jeg, husets herskerinde, beærer folkenes dans med min nærværelse, og når jeg så endelig vil danse, vil jeg naturligvis danse med en, som kan føre, at jeg ikke skal blive til latter.

JEAN *går til døren og lytter*.

FRØKENEN *med tvungen munterhed*.

De er såmænd en net kavalér – De løber væk fra Deres dame!

JEAN.

Her er jeg, frøken Julie! –

FRØKENEN *skifter tone*.

Ved De, at De danser som ingen anden! – Men hvorfor går De i livré en helligaften? Tag det af, ligestraks!

JEAN.

Da må jeg bede frøkenen gå ud et øjeblik, for min sorte frakke hænger her ... *Går med en gestus til højre.*

FRØKENEN.

Generer han sig for mig? For at skifte frakke! Nå, gå så ud da og kom tilbage! Eller bliv, så vender jeg ryggen til.

JEAN.

Med Deres tilladelse, frøken! *Går til højre; man ser hans arm, mens han skifter*.

FRØKENEN *til Kristine*.

Hør Kristine – er Jean din kæreste, siden han er så intim?

KRISTINE.

Kæreste? Ja, om man så vil! Vi kalder det sådan.

FRØKENEN.

Kalder?

KRISTINE.

Nå ja, frøkenen har jo selv haft en kæreste, og ...

FRØKENEN.

Ja, vi var rigtig forlovede ...

KRISTINE.

Men det blev jo alligevel ikke til noget ...

Under de følgende replikker sætter KRISTINE sig i en stol og falder i søvn.

JEAN *frem i sort frakke og hat***.**

FRØKENEN.

Très gentil; monsieur Jean! Très gentil!

JEAN.

Vous voulez plaisanter, madame.

FRØKENEN.

Et vous voulez parler français! Hvor har De lært det?

JEAN.

I Schweiz, da jeg var kældermester på et af de største hoteller i Luzern!

FRØKENEN.

Men De ser jo ud som en gentleman i den redingote! Charmant! *Sætter sig ved bordet.*

JEAN.

Å, De smigrer!

FRØKENEN *stødt*.

Smigrer ham?

JEAN.

Min medfødte beskedenhed forbyder mig at tro, De skulle sige veritable artigheder til sådan én som jeg, og derfor tillod jeg mig at mene, De overdrev, eller smigrede, som det kaldes!

FRØKENEN.

Hvor har De lært at belægge Deres ord så godt? De må have besøgt teatrene meget?

JEAN.

Netop! Jeg har besøgt mange steder!

FRØKENEN.

Men De er jo født her på egnen?

JEAN.

Min fa'er var husmand hos advokaten her i nærheden, og jeg har tit set frøkenen, skønt frøkenen ikke har lagt mærke til mig!

FRØKENEN.

Nej virkelig!

JEAN.

Ja, jeg husker navnlig en gang – – – – ja, det kan jeg ikke tale om!

FRØKENEN.

Jo jo – gør det? Hvad! For en gangs skyld!

JEAN.

Nej, jeg kan virkelig ikke nu! En anden gang måske.

FRØKENEN.

Den, der gemmer til natten, gemmer til katten! Er det så farligt nu?

JEAN.

Farligt er det ikke, men det er dog bedst at lade være! Se på hende der! *Peger på Kristine, som er faldet i søvn i en stol ved ovnen.*

FRØKENEN.

Det bliver en livlig kone! Hun snorker måske også?

JEAN.

Nej, det gør hun ikke, men hun taler i søvne.

FRØKENEN *kynisk*.

Hvor ved De, hun taler i søvne?

JEAN *frækt*.

Jeg har hørt det!

– Pause, hvorunder de betragter hinanden. –

FRØKENEN.

Hvorfor sætter De Dem ikke ned?

JEAN.

Det kan jeg ikke tillade mig i Deres nærværelse!

FRØKENEN.

Hvis jeg nu befaler det?

JEAN.

Så adlyder jeg!

FRØKENEN.

Sæt Dem da! – Men vent lidt – kan De give mig noget at drikke først?

JEAN.

Jeg ved ikke, hvad vi har her i isskabet! Jeg tror, det kun er øl!

FRØKENEN.

Det er ikke at foragte – og jeg har nu så simpel en smag, at jeg foretrækker det for vin.

JEAN *tager en ølflaske frem af isskabet og trækker den op; søger i et skab efter et glas og en tallerken, og serverer*.

Vær så artig!

FRØKENEN.

Tak! Skal De ikke selv have noget?

JEAN.

Jeg er just ikke nogen ølven, men når frøkenen befaler!

FRØKENEN.

Befaler? – Jeg synes, at som høflig kavalér må De holde Deres dame med selskab.

JEAN.

Fuldkommen rigtigt bemærket! *Trækker nok en flaske op, og tager et glas*.

FRØKENEN.

Drik nu min skål!

JEAN *tvivlrådig*.

FRØKENEN.

Jeg tror såmænd, fyren er undselig.

JEAN *på knæ. Spøgende og parodisk; hæver sit glas*.

Min herskerindes skål!

FRØKENEN.

Bravo! – Nu skal De også kysse min sko, så er det fuldstændigt!

JEAN *først tvivlrådig; tager så djærvt hendes fod og kysser den let*.

FRØKENEN.

Udmærket! De skulle have været skuespiller.

JEAN *rejser sig*.

Nej, frøken, dette går ikke an! Der kunne komme nogen og se os.

FRØKENEN.

Ja hvad så!

JEAN.

Folkene ville simpelthen snakke! Og hvis frøkenen vidste, hvorledes munden nylig gik på dem deroppe så – –

FRØKENEN.

Hvad sagde de da? Fortæl mig det. – Sid nu ned!

JEAN *sætter sig*.

Jeg vil ikke såre Dem – men de brugte udtryk – som tydede på formodninger af en sådan beskaffenhed, at – ja, det kan De nok selv forstå! De er jo ikke noget barn, og når man ser en dame sidde alene og drikke med en mand – selv om det er en tjener – – om natten – – så – – –

FRØKENEN.

Hvad så? Og forresten er vi ikke alene. Kristine er her jo.

JEAN.

Sovende, ja!

FRØKENEN.

Så kan jeg vække hende. *Rejser sig.* Kristine! Sover du?

KRISTINE *i søvne*.

Bla– bla– bla– bla!

FRØKENEN.

Kristine! Hun kan sove!

KRISTINE *i søvne*.

Grevens støvler er børstede – sæt kaffen på – straks, straks, straks. – Hå hå – puh!

FRØKENEN *tager hende i næsen*.

Vågn op du!

JEAN *strengt*.

Ikke forstyrre den, der sover!

FRØKENEN *skarpt*.

Hvad!

JEAN.

Den, der har stået ved ovnen hele dagen, kan nok være træt, når natten kommer. Og søvnen skal man respektere – –

FRØKENEN *skifter tone*.

Det er rigtigt tænkt, og det gør ham ære – Tak! *Rækker Jean hånden.* Gå nu med ud og pluk lidt syrener til mig!

JEAN.

Med frøkenen?

FRØKENEN.

Med mig!

JEAN.

Det går ikke an! Absolut ikke!

FRØKENEN.

Jeg forstår ikke, hvad De mener. Skulle det være muligt, at De bildte Dem noget ind?

JEAN.

Nej, ikke jeg, men folkene.

FRØKENEN.

Hvad da? At jeg skulle være forlibt i tjeneren?

JEAN.

Jeg er ikke indbildsk, men man har set så galt før – og for dem derude er intet helligt!

FRØKENEN.

Han er aristokrat, tror jeg!

JEAN.

Ja, det er jeg.

FRØKENEN.

Så stiger jeg ned.

JEAN.

Stig ikke ned frøken, hør mit råd! Der er ingen, som tror, De godvilligt stiger ned; folk vil altid sige at De falder ned!

FRØKENEN.

Jeg har bedre tanker om folk end De! Kom nu og prøv! – Kom! *Hun opfordrer ham med øjnene.*

JEAN.

Ved De, at De er underlig!

FRØKENEN.

Måske! Men det er De med! – Alting er forresten underligt! Livet, menneskene, alt er en sjap-is, som drives, drives frem på vandet, til det synker, synker! Jeg har haft en drøm, som af og til kommer op i mine tanker, og som jeg mindes nu. Jeg sidder oppe på en høj søjle og ser ingen mulighed for at komme ned; jeg svimler, når jeg ser ned, men ned må jeg – jeg har ikke mod til at kaste mig ned; jeg kan ikke holde mig fast og jeg længes efter at falde; men jeg falder ikke. Og alligevel får jeg ingen ro, førend jeg kommer ned, ingen hvile førend jeg kommer ned – ned på jorden. Og kom jeg ned på jorden, ville jeg ned i jorden – – – har De kendt noget sådant?

JEAN.

Nej! Jeg plejer at drømme, at jeg ligger under et højt træ i en mørk skov. Jeg vil op, op i toppen og se mig omkring, se ud over det lyse landskab, hvor solen skinner – jeg vil plyndre fuglereden deroppe, hvor guldæggene ligger. Og jeg klatrer og klatrer, men stammen er så tyk og så glat – og der er så langt til den første gren. Men jeg ved, at nåde jeg blot den første gren, kunne jeg gå lige op i toppen som ad en stige. Endnu har jeg ikke nået den, men jeg skal nå den, selv om det kun bliver i drømme!

FRØKENEN.

Her står jeg og snakker med Dem om drømme. Kom nu! Bare ud i parken! *Hun byder ham armen og de går.*

JEAN.

Vi skal sove på ni St. Hans-urter i nat, så går vore drømme i opfyldelse, frøken!

FRØKENEN *og* **JEAN** *vender sig i døren. Jean holder hånden for sit ene øje.*

FRØKENEN.

Lad mig se, hvad De har fået i øjet!

JEAN.

Å det er ingenting – blot et støvgran – det går straks over.

FRØKENEN.

Det var vist mit kjoleærme, som kradsede Dem; sæt Dem ned, så skal jeg hjælpe Dem! *Tager ham i armen og sætter ham, bøjer hans hoved bagover og prøver at få støvgrannet ud med snippen af sit lommetørklæde.* Sid nu stille, ganske stille! *Slår ham over hånden.* Nå! vil han lystre! – Jeg tror såmænd han ryster, den store, stærke karl! – *Føler på hans overarm.* Med sådanne arme!

JEAN *advarende***.**

Frøken Julie!

FRØKENEN.

Ja, monsieur Jean!

JEAN.

Attention! Je ne suis qu' un homme!

FRØKENEN.

Vil han nu sidde stille! – Se så! Nu er det borte! Kys min hånd og tak mig!

JEAN *rejser sig*.

Frøken Julie – hør mig! – Vil De høre på mig?

FRØKENEN.

Kys min hånd først!

JEAN.

Hør mig!

FRØKENEN.

Kys min hånd først.

JEAN.

Ja – men De må selv bære ansvaret.

FRØKENEN.

For hvad?

JEAN.

For hvad? Er De et barn – med femogtyve år? Ved De ikke, det er farligt at lege med ilden?

FRØKENEN.

Ikke for mig; jeg er assureret!

JEAN *djærvt*.

Nej, De er ikke! Og selv om De er det, så findes her brandfarlige steder i nærheden!

FRØKENEN.

Skulle det være Dem?

JEAN.

Ja! Ikke fordi det er mig, men fordi jeg er en ung mand – – –

FRØKENEN.

Med et fordelagtigt ydre – nej, hvilken utrolig indbildskhed! En Don Juan måske! Eller en Josef! Jeg tror min sandten, han er en Josef!

JEAN.

Tror De?

FRØKENEN.

Jeg er næsten bange for det!

JEAN *går dristig frem og vil tage hende om livet for at kysse hende*.

FRØKENEN *giver ham en ørefigen*.

Væk!

JEAN.

Er det spøg eller alvor?

FRØKENEN.

Alvor!

JEAN.

Så var det også alvor før! De spøger alt for alvorligt, og det er det farlige! Nu er jeg træt af den leg og beder om

undskyldning for at jeg atter går til mit arbejde. Greven skal have sine støvler tidligt og det er nu langt over midnat.

FRØKENEN.

Sæt støvlerne bort!

JEAN.

Nej, det er min tjeneste, som jeg er pligtig at gøre; men jeg har aldrig påtaget mig at være Deres legekammerat, og jeg vil heller aldrig blive det, for det holder jeg mig for god til.

FRØKENEN.

De er stolt!

JEAN.

I nogle tilfælde – i andre ikke!

FRØKENEN.

Har De nogensinde elsket?

JEAN.

Vi bruger ikke det ord, men jeg har holdt af mange forskellige piger, og en gang har jeg været syg, fordi jeg ikke kunne få den, jeg ville have! Syg, ser De, som prinserne i Tusind og én Nat – de kunne hverken spise eller drikke af bare kærlighed!

FRØKENEN.

Hvem var det?

JEAN *tier*.

FRØKENEN.

Hvem var det?

JEAN.

Det kan De ikke tvinge mig til at sige.

FRØKENEN.

Men jeg kan bede Dem som en ligestillet beder en ven! Hvem var det?

JEAN.

Det var Dem!

FRØKENEN.

Hvor komisk!

JEAN.

Ja, om De så vil! Det var latterligt! – Ser De, det var den historie, jeg ikke ville fortælle før, men nu skal jeg fortælle den! Ved De, hvorledes verden ser ud dernedefra – det ved De ikke! Som høge og falke – man får dem sjældent at se på ryggen, fordi de for det meste flyver deroppe! Jeg levede derinde i husmandsstuen med syv søskende og en gris – ude på de nøgne grå marker, hvor der ikke voksede et eneste træ. Men fra vinduet kunne jeg se grevens havemur og æbletræerne ovenover. Det var Paradisets urtegård; og der stod mange onde engle og bevogtede den med flammende sværd. Men ikke desto mindre fandt jeg og nogle andre drenge vejen til livsens træ – nu foragter De mig?

FRØKENEN.

Å – alle drenge stjæler æbler!

JEAN.

Det siger De nu, men De foragter mig alligevel! Nå ligemeget! En gang kom jeg ind i urtegården med min moder for at luge løgbedene. Tæt ved havemuren stod en tyrkisk pavillon i skyggen af jasminer og bevokset med kaprifolium. Jeg vidste ikke, hvortil den brugtes, men jeg havde aldrig før set så smuk en bygning. Folk gik ud og ind der, og en dag stod døren åben. Jeg listede mig ind og så væggene behængt med malerier af konger og kejsere, – og for vinduet hang røde gardiner med frynser på – nu forstår De, hvad jeg mener. Jeg – – – *(tager en syrenblomst og holder den hen under næsen på frøkenen)* – jeg havde aldrig været inde i slottet, aldrig set andet end kirken – men dette var langt skønnere; og hvor mine tanker end fløj hen – så kom de altid tilbage – dertil. Og så steg lidt efter lidt en længsel op – en længsel efter én gang at føle hele fryden ved – *enfin*, jeg listede mig derind, så og beundrede. Da kom der nogen! Der var kun én udgang for herskabet, men for mig var der en til, og jeg havde kun at vælge den!

FRØKENEN *som har taget syrenen, lader den falde ned på bordet*.

JEAN.

Så sprang jeg – styrtede igennem en hindbærhæk, tumlede over jordbærbede og kom op på rosenterassen. Der så jeg en lys dragt og et par hvide strømper – det var Dem. Jeg lagde mig ned under en bunke ukrudt – *under*, kan De tænke Dem – under tidsler, som stak, og våd jord, som stank. Og jeg så

på Dem, da De gik mellem roserne, og jeg tænkte: hvis det er sandt, at en røver kan komme i Himlen og være hos englene, da er det underligt, at et stakkels husmandsbarn hernede på Guds jord ikke kan komme ind i slotsparken og lege med grevens datter!

FRØKENEN *sørgmodigt.*

Tror De, alle fattige børn ville have tænkt som De?

JEAN *først tvivlrådig, derpå overbevist.*

Om *alle* fattige – ja – naturligvis! Naturligvis!

FRØKENEN.

Da må det være en grænseløs ulykke at være fattig!

JEAN *med dyb smerte, stærkt chargeret.*

Å, frøken Julie! Å! – En hund får lov at ligge i grevindens sofa, en hest kan blive klappet på mulen af en frøkenhånd, men en tjenestekarl – *skifter tone* – ja, ja – hos en og anden findes der vel nok stof til at svinge sig op i verden – men hvor tit er det? – Nå, ved De, hvad jeg så gjorde? – Jeg sprang ned i møllebækken med klæderne på – blev trukket op, og fik prygl. Men næste søndag, da fader og alle hjemme tog bort til mormo'r, så sørgede jeg for at komme til at blive hjemme. Og så vaskede jeg mig med sæbe og varmt vand, tog mine bedste klæder på og gik til kirken, hvor jeg kunne få Dem at se! Jeg så Dem og gik hjem, bestemt på at dø; men jeg ville dø let og behageligt, uden smerter. Og så huskede jeg, det var farligt at sove under en hyldebusk. Vi havde en stor en, som netop stod i flor; jeg tog hver blomst, den ejede, og så redte jeg seng i

havrekisten. Har De følt, hvor glat havre er? Blødt i hånden som menneskehud – – –! Nå – så slog jeg låget i og sov ind; sov og vækkedes virkelig meget syg. Men jeg døde ikke, som De ser.

Hvad jeg ville – det ved jeg ikke! At vinde Dem var jo umuligt – men De var et bevis på, hvor håbløst det var at komme op fra den kreds, hvor jeg var født.

FRØKENEN.
De fortæller nydeligt, ved De det! Har De gået i skole?

JEAN.
Lidt; men jeg har læst mange romaner og gået meget i teatrene. Desuden har jeg hørt fine folk tale, og af dem har jeg lært mest.

FRØKENEN.
Står De og lurer efter, hvad vi siger?

JEAN.
Ja naturligvis! Og jeg har hørt meget, når jeg sad oppe på bukken eller jeg rode båden. En gang hørte jeg frøken Julie og en veninde – – – –

FRØKENEN.
Å! – Hvad hørte De så?

JEAN.
Ja, det er ikke så godt at sige; men jeg blev rigtignok lidt forbavset, og jeg begreb ikke, hvor De havde lært alle de ord. I

grunden er der måske ikke så stor forskel, som man tror, mellem mennesker og mennesker!

FRØKENEN.
Å, skam sig! Vi lever da ikke som I, når vi er forlovede.

JEAN *ser stift på hende.*
Er det vist? –

FRØKENEN.
Det var en usling, jeg gav min kærlighed.

JEAN.
Det siger de altid – bagefter.

FRØKENEN.
Altid?

JEAN.
Jeg siger "altid", fordi jeg har hørt det udtryk flere gange tidligere ved lignende tilfælde.

FRØKENEN.
Hvilket tilfælde?

JEAN.
Det, vi talte om! Sidste gang – –

FRØKENEN *rejser sig.*
Hys! Jeg vil ikke høre mere!

JEAN.

Det ville *hun* heller ikke – det er mærkeligt! Nå, ja så beder jeg om at få lov at gå ind og lægge mig.

FRØKENEN *blidt.*

Gå i seng en St. Hans nat!

JEAN.

Ja! At danse med pakket deroppe, morer mig virkelig ikke.

FRØKENEN.

Tag nøglen til båden, og ro mig ud på søen; jeg vil se solopgangen!

JEAN.

Er det klogt?

FRØKENEN.

Det ser næsten ud, som De var bange for Deres rygte!

JEAN.

Hvorfor ikke? Jeg vil nødig blive latterlig, nødig jages bort uden anbefaling, når jeg en gang skal etablere mig. Og jeg synes også, jeg har en vis skyldighed mod Kristine.

FRØKENEN.

Ja så, det er Kristine nu – –

JEAN.

Ja, men det er også Dem. – Lyd mit råd og gå op og læg Dem!

FRØKENEN.

Skal jeg adlyde Dem?

JEAN.

Denne ene gang – for Deres egen skyld! Jeg beder Dem! Det er allerede sent på natten, trætheden fortumler og gør en hed i hovedet. Gå op og læg Dem! Og desuden – hvis jeg ikke hører fejl – kommer folkene herhen for at søge efter mig! Og finder de os her, er De fortabt.

Man hører sang og musik nærme sig.

FRØKENEN.

Jeg kender folkene, og jeg elsker dem, ligesom de mig. Lad dem komme, skal De se!

JEAN.

Nej, frøken Julie, de elsker Dem ikke. De spiser Deres mad, men de spytter ad den! Tro mig! Hør dem nu, hør bare efter, hvad de synger! – Nej, nej – hør ikke på dem!

FRØKENEN *lytter*.

Hvad synger de?

JEAN.

En nidvise! Om Dem og om mig!

FRØKENEN.

Skammeligt! Å, fy! Og så lumsk!

JEAN.

Pakket er altid fejt! Og i den kamp har man kun at flygte!

FRØKENEN.

Flygte? Ja, men hvorhen?

JEAN.

Ud i parken!

FRØKENEN.

Nu vel da! Lad os så gå!

De går.

STUM SCENE.

Den spilles, som om skuespillerinden virkelig var alene i lokalet; hun vender ryggen til publikum, når det behøves, og ser ikke ud i salen; hun giver sig god tid uden frygt for publikums utålmodighed.

***KRISTINE** alene. Svag violinmusik i skotsktakt høres på afstand.*

***KRISTINE** er vågnet, nynner efter musikken; tager af bordet efter Jean, vasker tallerkenen af ved opvaskerbordet, tørrer den og sætter den ind i et skab.*

Derpå tager hun køkkenforklædet af, tager et lille spejl op af en bordskuffe, stiller det mod syrenkrukken på bordet; tænder et tællelys og varmer deri en hårnål, hvormed hun kruser pandehåret.

Går så hen i døren og lytter. Vender atter tilbage til bordet, hvor hun finder frøkenens glemte lommetørklæde, som hun lugter til; derpå

breder hun det ud ligesom i tanker, glatter det ud og lægger det sammen i fire dele osv.

Derefter ud til højre.

FRØKENEN *kommer ind, pudrer sig.*

JEAN *ind.*

Der ser De nu! Og De har også hørt! Synes De, det er muligt at blive her?

FRØKENEN.

Nej! Det synes jeg ikke! Men hvad skal vi gøre?

JEAN.

Flygte, rejse, langt bort herfra!

FRØKENEN.

Rejse? Ja, men hvorhen?

JEAN.

Til Schweiz, til de italienske søer; der har De aldrig været?

FRØKENEN.

Nej! Er der smukt?

JEAN.

Å – evig sommer, oranger, laurbær, å!

FRØKENEN.

Men hvad skal vi ellers tage os for der?

JEAN.

Jeg opretter et hotel med første klasses varer og første klasses kunder.

FRØKENEN.

Et hotel?

JEAN.

Det er et liv, kan De tro; stadig nye ansigter, nye sprog; ikke et ledigt minut til grublerier eller nerver; ingen søgen efter beskæftigelse – arbejdet kommer af sig selv: nat og dag hører man klokken ringe, toget pibe, omnibussen rumle – og alt imens strømmer guldstykkerne ind. Det er et liv!

FRØKENEN.

Ja, det er at leve! – Og jeg?

JEAN.

Husets herskerinde, firmaets pryd. Med Deres ydre – Deres *façon* – å – det er en sikker succes! – Kolossal! De sidder som en dronning på kontoret og sætter slaverne i gang ved at trykke på en elektrisk knap; gæsterne defilerer forbi Deres trone og erlægger ydmygt deres skat på Deres bord – De aner ikke, hvor menneskene skælver, når de får en regning i hånden – jeg skal salte noterne og De skal sukre dem med Deres mest bedårende smil – ak! Lad os rejse herfra – *tager en rejseliste op af lommen* – straks, med næste tog! – Vi er i Malmø kl. seks og tredive minutter; i Hamborg otte og fyrretyve minutter i morgen tidlig; Frankfurt-Basel en dag – og i Como med Gotthardsbanen – lad mig se – om tre dage. Tre dage!

FRØKENEN.

Ja, alt det er meget godt! Men Jean – du skal give mig mod – sig at du elsker mig! Kom og kys mig!

JEAN *vaklende*.

Jeg vil – men jeg tør ikke! Ikke mere her i huset. Jeg elsker Dem – uden tvivl – kan De tvivle på det?

FRØKENEN *undselig og kvindelig*,

De! – sig Du! Der er ingen afstand mellem os mere! – Sig Du!

JEAN *pinlig berørt.*

Jeg kan ikke! – så længe vi er i dette hus er afstanden der – der er det forbigangne – der er greven – og jeg har aldrig truffet nogen, som jeg har haft en sådan respekt for – blot jeg ser hans handsker ligge på en stol, føler jeg mig lille – jeg behøver bare at høre klokken deroppe, så farer jeg sammen som en sky hest og når jeg nu ser hans støvler stå der så ranke og knejsende, så tager det mig i ryggen! *Sparker til støvlerne.* Overtro, fordomme, som man har oplært os til fra barndommen – men som man lige så let kan glemme igen. Lad os blot komme til et andet land, til en republik, og man skal ligge på maven for min portiers livré – på maven *skal* man ligge – men ikke *jeg*! Jeg er ikke født til det – der er stof i mig – og karakter, og når jeg bare først får fat i den første gren, så skal De se mig klatre op: I dag er jeg tjener, men næste år er jeg husejer, om ti år er jeg rentier – og så rejser jeg til Rumænien, lader mig dekorere, og kan – mærk vel, jeg siger *kan* – ende som greve!

FRØKENEN.

Godt, godt!

JEAN.

Å – i Rumænien kan man købe sig grevetitel, og så bliver De alligevel grevinde! Min grevinde!

FRØKENEN.

Å, hvad bryder jeg mig om alt det – det kaster jeg nu fra mig! – Nej, sig at du elsker mig, ellers – ja, hvad er jeg ellers?

JEAN.

Jeg skal sige det tusind gange – senere! Blot ikke her! Og frem for alt, ingen følsomhed, hvis alt ikke skal være tabt! Vi må tage koldt på tingene som kloge mennesker. *Tager en cigar frem og tænder den.* Sæt Dem nu ned – dér, så sætter jeg mig her, og så passiarer vi, som om der intet var sket.

FRØKENEN *fortvivlet.*

O, min Gud! Har De da slet ingen følelse?

JEAN.

Jeg! Der findes ikke så følelsesfuldt et menneske som jeg; men jeg forstår at lægge bånd på mig.

FRØKENEN.

Før kunne De kysse min sko – og nu.

JEAN *hårdt.*

Ja før! Nu har vi andet at tænke på.

FRØKENEN.

Tal ikke hårdt til mig!

JEAN.

Nej, men klogt! Èn dårskab er begået – begå ikke flere! Greven kan være her, hvad øjeblik det skal være, og vor skæbne må være afgjort, inden han kommer. Hvad synes De om mine planer for fremtiden? Vinder de Deres bifald?

FRØKENEN.

De synes mig ret antagelige – men – blot et spørgsmål: der fordres kapital til et sådant foretagende; har De det?

JEAN *tygger på cigaren.*

Jeg! Ja vist! Jeg har mine fagkundskaber, min enestående erfaring, og mit kendskab til sprogene! Det er en kapital, som er noget værd, skulle jeg mene!

FRØKENEN.

Men De kan ikke en gang købe en jernbanebillet for den.

JEAN.

Det er meget sandt, men det er derfor jeg søger en person, som kan forstrække mig med de nødvendige midler.

FRØKENEN.

Hvor finder De ham i en fart?

JEAN.

De skal finde kapitalen, hvis De vil blive min kompagnon!

FRØKENEN.

Det kan jeg ikke – og selv ejer jeg intet.

– Pause –

JEAN.

Ja så falder det hele – –

FRØKENEN.

Og – – –

JEAN.

Det bliver som det er!

FRØKENEN.

Tror De, jeg vil blive her under dette tag som Deres elskerinde? Tror De, jeg vil lade folkene pege fingre ad mig; tror De, jeg kan se min fader i ansigtet efter dette? Nej! Før mig bort herfra, bort fra fornedrelsen og vanæren! – Å, hvad har jeg gjort, min Gud, min Gud! *Græder.*

JEAN.

Se så, begynder det nu på den vis! – Hvad De har gjort? Det samme som mange andre før Dem!

FRØKENEN *skriger krampagtigt ud***.**

Og nu foragter De mig! – jeg falder, jeg falder!

JEAN.

Fald ned til mig, så skal jeg siden hæve Dem!

FRØKENEN.

Hvad var det for en forfærdelig magt, som drog mig ned til Dem. Var det den, som drager den svage til stærke, – den faldende mod den stigende? Eller var det kærlighed? Kærlighed – dette? Ved De, hvad kærlighed er?

JEAN.

Jeg? Jo, det skulle jeg mene; tror De ikke, jeg har været med før?

FRØKENEN.

Hvilket sprog De taler, og hvilke tanker De tænker!

JEAN.

Således har jeg lært det, og således er jeg! Vær nu blot ikke nervøs og spil ikke den fine, for nu er vi lige gode om at søbe af kålen! – Se så, min lille pige, kom nu her, så skal jeg byde dig på et ekstra glas! *Åbner bordskuffen og tager vinflasken frem; skænker i to brugte glas.*

FRØKENEN.

Hvor har De fået den vin fra?

JEAN.

Fra kælderen!

FRØKENEN.

Min faders bourgogne!

JEAN.

Er den måske for god til svigersønnen?

FRØKENEN.

Og jeg, jeg drikker øl!

JEAN.

Det beviser blot at De har en dårligere smag end jeg.

FRØKENEN.

Tyv!

JEAN.

Vil De måske sladre?

FRØKENEN.

Å! Å! En hustyvs medskyldige! Har jeg været drukken, har jeg gået i søvne i denne nat? St. Hans nat! De uskyldige glæders fest!

JEAN.

Uskyldige, hm!

FRØKENEN *går frem og tilbage*.

Findes der et menneske på hele Jorden, der er så ulykkelig som jeg i denne stund!

JEAN.

Hvorfor er De det? Efter sådan en erobring! Tænk lidt på Kristine derinde! Tror De ikke, at hun også har følelser?

FRØKENEN.

Jeg troede det før, men jeg tror det ikke mere! – Nej, tyende er tyende!

JEAN.

Og skøge er skøge!

FRØKENEN *på knæ med foldede hænder*

O Gud i Himlen, tag dog mit elendige liv! Tag mig bort fra denne sump, som jeg synker dybere og dybere ned i! Frels mig! Frels mig!

JEAN.

Jeg kan ikke nægte, at det gør mig ondt for Dem! Dengang jeg lå i løgbedet og så Dem i rosengården, da … nu skal jeg sige det … da havde jeg de samme stygge tanker, som alle drenge har.

FRØKENEN.

Og De, som ville dø for mig!

JEAN.

I havrekisten? Det var bare vrøvl!

FRØKENEN.

Altså løgn!

JEAN *begynder at gabe.*

Ja næsten! Jeg har vist læst historien i en eller anden avis – der stod noget om en skorstensfejer, som havde lagt sig ned i en trækasse fyldt med syrener, fordi han var blevet stævnet for alimentationsbidrag!

FRØKENEN.

Nå – sådan er De …

JEAN.

Hvad skulle jeg hitte på; der skal jo altid sådan nogle romantiske falbelader til, når man vil fange fruentimmerne!

FRØKENEN.

Usling!

JEAN.

Merde!

FRØKENEN.

Og nu har De set høgen på ryggen ...

JEAN.

Ikke just på *ryggen* ...

FRØKENEN.

Og jeg skulle være den første gren ...

JEAN.

Men grenen var rådden ...

FRØKENEN.

Og jeg skulle være skiltet på hotellet ...

JEAN.

Og jeg hotellet ...

FRØKENEN.

Sidde bag ved Deres disk, lokke Deres kunder, forfalske Deres regninger ...

JEAN.

Det skulle jeg selv …

FRØKENEN.

At en menneskesjæl kan være så bundskiden!

JEAN.

Vask den ren da!

FRØKENEN.

Lakaj – domestik – stå op, når jeg taler!

JEAN.

Domestik-frille, lakaj-sjadske, hold mund og gå herfra. Du kommer her og foreholder mig at jeg er rå? Så råt som du har opført dig i aften, har aldrig nogen af mine jævnlige opført sig. Tror du, nogen anden pige antaster mandfolk som du har gjort? Har du set nogen pige af min stand byde sig frem på den måde? Sligt har jeg kun set blandt dyr og faldne kvinder!

FRØKENEN *knust.*

Det er rigtigt; slå mig kun; tramp på mig; jeg har ikke fortjent bedre. Jeg er et usselt menneske, men hjælp mig! Hjælp mig ud af det, hvis det er muligt!

JEAN *blidere.*

Jeg har min del af æren ved forførelsesakten, og den vil jeg ikke afstå; men tror De at en person i min stilling ville have vovet at hæve sine øjne til Dem, hvis De ikke selv havde indbudt til det! Jeg er endnu helt forbavset …

FRØKENEN.

Og stolt …

JEAN.

Ja, hvorfor ikke? Skønt jeg må tilstå at sejren var mig alt for let til at den egentlig kunne forskaffe mig nogen rus.

FRØKENEN.

Slå mig kun endnu mere!

JEAN.

Nej! Jeg beder hellere om tilgivelse for hvad jeg har sagt! Jeg slår ikke en der er afvæbnet, og allermindst en kvinde. Jeg kan ikke nægte at det på *en* måde glæder mig at have set, at alt det, som blændede os dernede, kun var flitter – at have set at høgen også på ryggen kun var grå – at der var pudder på den fine kind – og at der kunne være sorte kanter på de blankpolerte negle – at lommetørklædet var snavset, skønt det duftede af parfume! Men på en anden måde piner det mig at have set, at det, jeg stræbte efter, ikke var noget højere og bedre; det piner mig at se Dem sunken så dybt, at De står langt under Deres kokkepige; det piner mig, som når jeg ser efterårets blomster piskes i stykker af regnen og forvandles til smuds.

FRØKENEN.

De taler som De allerede stod over mig!

JEAN.

Det gør jeg også: Ser De, jeg kunne gøre Dem til grevinde, men De kan aldrig gøre mig til greve.

FRØKENEN.

Men jeg er grevelig født, og det kan De aldrig blive!

JEAN.

Det er sandt; men jeg kunne avle grever – hvis – – –

FRØKENEN.

De er en tyv; det er jeg ikke.

JEAN.

Tyv er ikke det værste! Der er det, som er værre! Og for øvrigt: når jeg tjener i et hus, anser jeg mig i visse måder som medlem af familien, som barn i huset, og man regner ikke det for tyveri at barnet tager et bær af fulde buske! *Hans lidenskab vågner op på ny.* Frøken Julie, De er en herlig kvinde, alt for god til en sådan en som jeg! De har været bytte for en berusning, og nu vil De dække over fejlen ved at indbilde Dem at De elsker mig! Det gør De ikke, – det er muligvis kun mit ydre, der lokker Dem – og da er Deres kærlighed ikke bedre end min – men jeg kan aldrig nøjes med med at være det blotte dyr for Dem, og Deres kærlighed kan jeg aldrig opvække.

FRØKENEN.

Er De sikker på det?

JEAN.

De mener, det var muligt! – At jeg kunne elske Dem, ja, det er temmelig sikkert! De er smuk, De er fin, *Nærmer sig og tager hendes hånd.* dannet, elskværdig når De vil, og det begær De en gang har vakt hos en mand, slukkes vistnok aldrig. *Lægger armen om*

hendes liv. De er som den glødende, stærkt krydrede vin, og et kys af Dem – – – – *Han prøver at føre hende ud, men hun river sig sagte løs.*

FRØKENEN.

Slip mig! På den måde vinder De mig ikke!

JEAN.

Hvorledes da? – Ikke således! Ikke kærtegn og skønne ord; ikke ved omsorg for fremtiden: redning fra fornedrelsen! *Hvorledes* da?

FRØKENEN.

Hvorledes? Hvorledes? Jeg ved det ikke! – Slet ikke! – De er mig ligeså modbydelig som rotter, men undvære Dem kan jeg ikke!

JEAN.

Flygt med mig!

FRØKENEN *retter sig.*

Flygte? Ja, vi vil flygte! – Men jeg er så træt! Giv mig et glas vin. *Jean skænker vin.*

FRØKENEN *ser på sit ur.*

Vi skal tale sammen først; vi har lidt tid endnu. *Drikker sit glas ud og rækker det frem for at få det fyldt på ny.*

JEAN.

Drik ikke så begærligt, De bli'er beruset!

FRØKENEN.

Hvad gør så det?

JEAN.

Hvad det gør? Det er simpelt at beruse sig! – Hvad var det, De ville sige mig?

FRØKENEN.

Vi skal flygte! Men først skal vi tale; det vil sige, jeg vil tale, for endnu er det kun Dem, der har talt. De har fortalt mig Deres liv, nu vil jeg fortælle mit, så kender vi hinanden fra grunden af, inden vi begynder vandringen sammen.

JEAN.

Blot et øjeblik! Undskyld! Tænk Dem om først, at De ikke bagefter kommer til at angre at De har givet Deres livs hemmeligheder til pris!

FRØKENEN.

Er De ikke min ven?

JEAN.

Jo undertiden! Men stol ikke på mig.

FRØKENEN.

Det siger De blot; – og for øvrigt: mine hemmeligheder er kendt af alle. – Ser De, min moder var ikke af adelig herkomst, men af noget meget tarveligt. Hun var opdraget i sin tids lærdomme om ligestillethed, kvindernes frihed og alt det; og hun havde en afgjort uvilje for ægteskabet. Derfor svarede hun, da min fader friede til hende, at hun aldrig ville

blive hans hustru, men – – – ja, så blev hun det alligevel. Jeg kom til verden – mod min moders ønske, efter hvad jeg har kunnet forstå. Nu ville min moder opdrage mig til et naturbarn, og jeg skulle tilmed lære alt, hvad en dreng lærer, så jeg kunne blive et eksempel på, at kvinden var lige så god som manden. Jeg gik i drengeklæder, lærte at passe heste, men måtte ikke gå i kostalden; jeg måtte sadle heste og gå på jagt, ja, jeg fik endogså lov at gå med i marken! Og oppe på gården blev mændene sat til kvindegerning og kvinderne til mandsgerning – med det resultat, at godset ødelagdes og vi blev til grin på hele egnen. Til sidst må min fader vel være vågnet op af fortryllelsen og have protesteret således, at alt blev omordnet efter hans ønsker. Min moder blev syg – hvad hun fejlede, det ved jeg ikke – men hun havde ofte krampe, gemte sig på loftet og i haven, og kunne undertiden blive ude hele natten. Så kom den store ildløs, De nok har hørt omtale. Huset, stalden og ladegården brændte af, og det under sådanne omstændigheder, at man formodede, det var mordbrand, for ulykken skete dagen efter assurancekvartalets udgang, og præmierne, som indsendtes af min fader, blev forsinket ved buddets sløseri, så de ikke kom i rette tid. *Hun fylder sit glas og drikker.*

JEAN.

Drik ikke mer!

FRØKENEN.

Å, hvad gør det! – Vi stod for lud og koldt vand, og måtte sove i vognene. Min fader vidste ikke, hvor han skulle få penge fra til at genopbygge huset. Da giver moder ham det råd at søge

lån hos en ungdomsven at hende, en teglfabrikant her i nærheden. Han får lånet, men skal ikke betale nogen rente, hvilket forbavsede ham. Og så blev gården da opbygget. *Drikker.* Ved De, hvem der havde afbrændt gården?

JEAN.

Deres fru moder!

FRØKENEN.

Ved De, hvem teglfabrikanten var?

JEAN.

Deres moders elsker?

FRØKENEN.

Ved De, hvis penge det var?

JEAN.

Vent lidt – nej, det ved jeg ikke.

FRØKENEN.

Det var min moders!

JEAN.

Altså grevens, hvis der ikke var nogen kontrakt?

FRØKENEN.

Der var ingen kontrakt! Min moder havde en lille formue, som hun ikke ville have under min faders forvaltning, og derfor satte hun den ind hos – vennen.

JEAN.

Som stjal den!

FRØKENEN.

Ganske rigtigt! Han beholdt den! – Alt det fik min fader at vide; han kunne ikke anlægge proces, ikke betale sin hustrus elsker, ikke bevise, det var hans hustrus penge! – Det var min moders hævn, fordi han havde taget magten i huset. – Den gang ville han have skudt sig – rygtet gik at han havde gjort det, men at det var mislykket! Han levede altså, og min moder måtte undgælde for sine handlinger! Det var fem år for mig, kan De tro! Jeg sympatiserede med min fader, men jeg tog dog parti for min moder, fordi jeg ikke kendte omstændighederne. Hun havde lært mig at mistro og hade manden – for hun hadede mændene, som De har hørt – og jeg tilsvor hende aldrig at blive en mands slavinde.

JEAN.

Og så forlovede De Dem med birkedommeren!

FRØKENEN.

Netop for at han skulle blive min slave!

JEAN.

Og det ville han ikke?

FRØKENEN.

Han ville nok, men han fik ikke tid til det! Jeg blev ked af ham.

JEAN.

Jeg så det – i stalden!

FRØKENEN.

Hvad så De?

JEAN.

Det, jeg så – hvorledes han slog op.

FRØKENEN.

Det er løgn! Det var mig, som slog op! Har han sagt, det var ham, den usling?

JEAN.

Han var nok ingen usling! De hader mandfolkene, frøken!

FRØKENEN.

Ja! – I reglen! Men undertiden – når svagheden kommer, å fy!

JEAN.

De hader også mig?

FRØKENEN.

Grænseløst! Jeg kunne lade Dem dræbe som et dyr – – –

JEAN.

Misdæderen dømmes til straffearbejde, og dyret dræbes!

FRØKENEN.

Netop!

JEAN.

Men nu er her intet dyr – og heller ingen anklager! Hvad skal vi så gøre?

FRØKENEN.

Rejse!

JEAN.

For at pine hinanden ihjel?

FRØKENEN.

Nej – for at nyde – to dage, otte dage, så længe man kan nyde, og så – dø.

JEAN.

Dø? Det er så dumt! Så synes jeg, det er bedre at sætte et hotel i gang!

FRØKENEN *uden at høre Jean***.**

– ved Comosøen, der, hvor solen altid skinner, hvor laurbærtræerne grønnes om vinteren og hvor orangerne gløder.

JEAN.

Comosøen er et regnhul, og jeg så ingen oranger dernede, undtagen i urteboderne; men det er et godt samlingssted for fremmede; der findes en mængde villaer, som udlejes til elskende par, og det er en meget lønnende industri – ved De hvorfor –? Jo, for de lejer for et halvt år – og så rejser de efter tre uger!

FRØKENEN *naivt*.

Hvorfor efter tre uger?

JEAN.

Naturligvis, fordi de bliver uenige – men lejen skal ligefuldt betales! Og så lejer man villaen ud igen! Og sådan bliver det ved, for kærlighed vil der altid være – skønt den ikke varer ret længe!

FRØKENEN.

De vil ikke dø med mig?

JEAN.

Jeg vil slet ikke dø! Både fordi jeg synes om at leve, og fordi jeg mener at selvmord er en brøde imod Gud, som har givet os livet.

FRØKENEN.

De tror på Gud – *De*?

JEAN.

Ja vist gør jeg det! Og jeg går i kirke hveranden søndag. – Oprigtig talt: nu er jeg træt af dette her, og nu går jeg til ro.

FRØKENEN.

Ja så – og De tror, jeg lader mig nøje med det? Ved De, hvad en mand skylder den kvinde, han har beskæmmet?

JEAN *tager sin portemonnæ op og kaster en sølvmønt på bordet*.

Værs'god! Jeg vil ikke være noget skyldig!

FRØKENEN *lader som hun ikke mærker hans hån*.

Ved De, hvad loven bestemmer – – –

JEAN.

Loven har desværre ingen straf for kvinder, som forfører mænd!

FRØKENEN *som før*.

Ser De nogen anden udvej, end at vi rejser, gifter os og – skilles?

JEAN.

Og hvis jeg nu vægrer mig ved at indgå den mesalliance?

FRØKENEN.

Mesalliance – – –

JEAN.

Ja for mig! Ser De, jeg har fornemmere aner end De, for jeg har ingen mordbrænderske i min slægt!

FRØKENEN.

Det kan De ikke vide!

JEAN.

Men De kan heller ikke vide det modsatte, for vi holder ingen stamtavler – uden hos politiet. Men Deres stamtavle har jeg læst om i en bog, der ligger inde i salen. Ved De, hvem Deres stamfader var? Det var en møller, hos hvis kone kongen sov en nat under den danske krig. Sådanne aner har jeg ikke! Jeg har slet ingen aner, men jeg kan selv blive en!

FRØKENEN.

Det har jeg, fordi jeg åbnede mit hjerte for en uværdig, fordi jeg gav min families ære – –

JEAN.

Vanære! – Ja, der ser De, jeg sagde Dem det! Man skal ikke drikke, for så snakker man! Og man skal ikke snakke!

FRØKENEN.

Å, hvor jeg angrer det! – Hvor jeg angrer det! – Og når De så i det mindste elskede mig!

JEAN.

For sidste gang – hvad mener De? Skal jeg græde, skal jeg hoppe over ridepisken, skal jeg kysse Dem, narre Dem til Comosøen for tre uger, og så – – hvad skal jeg?' Hvad vil De? Dette begynder at blive pinligt! Men sådan er det at gå og stikke sin næse i fruentimmersager! Frøken Julie, jeg ser, De er ulykkelig, jeg ved, De lider, men jeg kan ikke forstå Dem. Vi har ikke den slags fornemmelser, og der er ikke noget had imellem os. Vor kærlighed er som en leg i fritiden; men vi har ikke tid til at elske den hele dag og den hele nat, således som De! Jeg tror, De er syg; De er bestemt syg.

FRØKENEN.

De skal være god imod mig, og nu taler De som et menneske.

JEAN.

Ja, men De må selv være et menneske! De spytter på mig og De tillader ikke at jeg tørrer mig af – på Dem!

FRØKENEN.

Hjælp mig, hjælp mig; sig blot, hvad jeg skal gøre, hvorhen jeg skal gå!

JEAN.

I Jesu navn, når jeg blot vidste det selv!

FRØKENEN.

Jeg har været som en rasende, jeg har været gal, men der må dog være redning for mig.

JEAN.

Bliv her – og vær rolig! – Ingen ved noget.

FRØKENEN.

Umuligt! Folkene ved det og Kristine ved det!

JEAN.

Det ved de ikke, og de vil aldrig tro noget sådant!

FRØKENEN *langsomt.*

Men – det kan ske en gang til!

JEAN.

Det er sandt!

FRØKENEN.

Og følgerne?

JEAN *angst*.

Følgerne! Hvor har jeg haft mine tanker, at jeg ikke har tænkt på det? Ja, så er der kun et – bort herfra! Straks! Jeg følger

ikke med Dem, for da er alt tabt; De må rejse alene – ud – ligegyldigt hvor!

FRØKENEN.

Alene? Hvorhen? – Det kan jeg ikke.

JEAN.

De må! Og det førend greven kommer tilbage! Bliver De, så ved vi, hvorledes det vil gå! Har man fejlet én gang, bliver man ved, da skaden jo allerede er sket. – – – Så bliver man modigere og modigere, og – til sidst er man opdaget! Altså rejs! Skriv om nogen tid til greven og bekend alt, kun ikke at det var mig! Og det gætter han aldrig selv! Jeg tror heller ikke, det er ham magtpåliggende at få det at vide!

FRØKENEN.

Jeg skal rejse, hvis De følger med!

JEAN.

Er De fra forstanden, menneske? Frøken Julie skulle flygte med sin tjener! Det ville stå i bladene i overmorgen, og det overlevede greven aldrig!

FRØKENEN.

Jeg kan ikke rejse! Jeg kan ikke blive! Hjælp mig! Jeg er så træt, så grænseløs træt – Befal De mig! Sæt liv i mig, for jeg kan ikke tænke mer, ikke handle mer – –!

JEAN.

Der ser De nu, hvad De er for en pjalt! Hvorfor puster De Dem op og sætter næsen i vejret, som De var skabelsens

herre? Nå: jeg skal befale Dem! Gå op og klæd Dem om, forsyn Dem med rejsepenge og kom så ned!

FRØKENEN *halvhøjt.*

Gå med op!

JEAN.

På Deres værelse? Nu er De gal igen! – *vakler et øjeblik.* Nej! Gå! Straks! *Tager hendes hånd og fører hende ud.*

FRØKENEN *idet hun går***.**

Tal venligt til mig, Jean!

JEAN.

En befaling lyder altid uvenlig; føl De nu det! Føl De kun det!

JEAN *alene, drager et lettende suk; sætter sig ved bordet; tager noteringsbog og pen frem; regner af og til højt; stumt spil til Kristine kommer ind kirkeklædt; hun har et skjortebryst og et hvidt halstørklæde i hånden.*

KRISTINE.

Hvad har I haft for her?

JEAN.

Å, det er frøkenen, der har moret sig. Har du sovet så hårdt, at du ikke har hørt noget?

KRISTINE.

Jeg har sovet som en sten!

JEAN.

Og allerede kirkeklædt?

KRISTINE.

Ja-a! Han har jo lovet at følge med mig til skrifte i dag!

JEAN.

Ja, det er jo sandt! – Og dér er du med stadsen! Kom så da!

Sætter sig; Kristine begynder at give ham det hvide halstørklæde og skjortebrystet på.

– Pause –

JEAN *søvnigt.*

Hvilket evangelium er det i dag?

KRISTINE.

Det er vel om Johannes den Døbers halshugning, skal jeg tro?

JEAN.

Det varer nok grulig længe! Av, du kvæler mig! – Å, jeg er så søvnig, så søvnig!

KRISTINE.

Ja, hvad har han gjort oppe hele natten; han er jo aldeles grøn i ansigtet?

JEAN.

Jeg har siddet her og snakket med frøken Julie!

KRISTINE.

Hun ved da heller ikke, hvad der passer sig – det menneske!

– Pause –

JEAN.

Hør du – Kristine!

KRISTINE.

Nå?

JEAN.

Det er nu alligevel underligt, når man sådan rigtig tænker efter. – Hun …!

KRISTINE.

Hvad er det, der er underligt?

JEAN.

Alt sammen!

– Pause –

KRISTINE *ser på glassene, som står halvtømte på bordet*.

Har I også drukket sammen?

JEAN.

Ja!

KRISTINE.

Fy! – Se mig i øjnene!

JEAN.

Ja!

KRISTINE.

Er det muligt? *Er* det muligt?

JEAN *efter nogen betænkning*.

Ja, det er det!

KRISTINE.

Isch! Det havde jeg dog aldrig trot! Nej, fy! Fy!

JEAN.

Du er vel ikke jaloux på hende?

KRISTINE.

Nej, ikke på hende! Hvis det havde været Clara eller Sofie, havde jeg kradset øjnene ud på dig! – Ja, sådan er det nu en gang; hvorfor ved jeg ikke! – Nej, det var stygt!

JEAN.

Er du da vred på hende?

KRISTINE.

Nej, men på ham! Det var fælt gjort, meget fælt! Stakkels pige! Nej, ved man det jeg vil ikke blive her i huset længer, når man ikke kan ha'e respekt for sit herskab.

JEAN.

Hvorfor skal man have respekt for det?

KRISTINE.

Ja, sig kun det, han, som er så knibsk! Men jeg vil ikke tjene hos folk, der bærer sig så uanstændigt ud! Hva! Man får selv skam at det, synes jeg.

JEAN.

Ja, men det er dog en trøst for os, at de andre ikke er en smule bedre end vi!

KRISTINE.

Nej, det synes jeg ikke; for, hvis de ikke er bedre, så er der jo ikke noget ved at stræbe efter at blive som de bedre folk. – Og tænk på greven! Tænk på ham, som har haft så megen sorg i alle sine dage! Nej, jeg vil ikke mere være her i huset! – Og så med sådan en som han! Når det endda havde været med birkedommeren; når det bare havde været en bedre karl – – –

JEAN.

Hvad skal det sige?

KRISTINE.

Ja, ja! Han kan være god for sig, men der er alligevel forskel på folk og folk. – Nej, dette her kan jeg aldrig glemme – frøkenen, som var så stolt, så stikken mod mandfolk, så man aldrig kunne tænke, hun ville give sig – – og så til sådan en! Hun, som var lige ved at lade stakkels Diana skyde, fordi den løb ud til gårdhunden! – Ja, det siger jeg! – Men her vil jeg ikke være længer og til fire og tyvende oktober går jeg min vej.

JEAN.

Og så?

KRISTINE.

Ja, siden vi er kommet ind på det, så var det vel bedst, han så sig om efter noget, da vi dog en gang skal giftes.

JEAN.

Ja, hvad skal jeg søge om? Sådan en plads som denne kan jeg ikke få som gift.

KRISTINE.

Nej, det forstår sig! Han får vel tage en portnerplads eller søge at blive opsynsmand i en eller anden kgl. anstalt. Kronens brød er knapt, men det er sikkert, og så får kone og børn pension – – –

JEAN *skærer ansigt*.

Ja, det er meget rart alt det, men jeg har ikke lyst til straks at tænke på at dø for kone og børn. Jeg tilstår, at jeg virkelig har lidt videre udsigter!

KRISTINE.

Hans udsigter, ja! Men han har også pligter! Tænk på dem, han!

JEAN.

Du skal ikke tale til mig om pligter; jeg ved nok selv, hvad jeg skal gøre! *Lytter.* Men det har vi hvert fald tid nok til at grunde over. Gå nu ind og gør dig i stand, så går vi i kirke.

KRISTINE.

Hvem er det, som traver deroppe?

JEAN.

Det ved jeg ikke – er det ikke Clara?

KRISTINE.

Det skulle da vel aldrig være greven, der er kommet hjem, uden nogen har hørt ham.

JEAN *angst*.

Greven? Nej, det kan jeg aldrig tro; så havde han nok ringet.

KRISTINE *går*.

Ja, Gud hjælpe os! Aldrig før har jeg været med til sligt!

Solen er nu gået op og lyser over parkens træer; solskinnet flytter sig lidt efter lidt, til det falder skråt ind gennem vinduerne.

JEAN *går til døren og giver et tegn*.

FRØKENEN *ind; rejseklædt, med et lille fuglebur, dækket med et håndklæde; hun sætter buret på en stol*.

Nu er jeg færdig.

JEAN.

Tys! Kristine er vågen!

FRØKENEN *yderlig nervøs under det følgende*.

Anede hun noget?

JEAN.

Hun ved slet ingen ting! Men min Gud, hvor De ser ud

FRØKENEN.

Jeg? Hvordan ser jeg ud?

JEAN.

De er hvid som et lig og – bliv ikke vred, men De er snavset i ansigtet.

FRØKENEN.

Lad mig vaske mig da! – *Hun går til vaskestellet og vasker ansigt og hænder.* Så! Giv mig et håndklæde! Å – solen står op nu!

JEAN.

Og så flygter trolden.

FRØKENEN.

Ja, det er trolden, der har været ude i nat! – Men, hør mig Jean! Følg med, nu har jeg penge.

JEAN *vaklende***.**

Tilstrækkelige?

FRØKENEN.

Nok til at begynde med! Rejs med mig, jeg kan ikke rejse alene i dag. Tænk, St. Hansdag i det kvalme jernbanetog, pakket ind blandt masser af mennesker, som sidder og gaber på én – holde stille ved stationerne, når man bare vil afsted! Nej, jeg kan ikke, jeg kan ikke! Og så kommer minderne; barndomsminderne om St. Hansdag med den løvklædte kirke – birkeløv og syrener; middagen med det dækkede bord, slægtningene og vennerne; eftermiddagen i parken, dans, musik, blomster og skæmt! Å, man flygter, flygter, men pakkevognen følger efter med minderne, angeren og samvittighedsnaget!

JEAN.

Jeg skal rejse med Dem – men nu straks, inden det bliver for sent. Nu på øjeblikket!

FRØKENEN.

Så klæd Dem på da! *Tager buret.*

JEAN.

Men ingen bagage! Så er vi røbet!

FRØKENEN.

Nej ingenting! Kun det, man kan have med sig i kupéen.

JEAN *har taget sin hat***.**

Hvad har De dér? Hvad er det?

FRØKENEN.

Det er blot min lille sidsken! Den vil jeg ikke forlade!

JEAN.

Se så! Skal vi nu have fuglebur med? De er jo forrykt! Lad buret stå!

FRØKENEN.

Det eneste, jeg tager med fra mit hjem – det eneste levende væsen, som holder af mig, siden Diana blev mig utro! Vær ikke grusom mod mig! Lad mig tage den med!

JEAN.

Slip buret, siger jeg – og tal ikke så højt – Kristine kan høre os!

FRØKENEN.

Nej, jeg lader den ikke blive tilbage her fremmede hænder! Så heller dræbe den!

JEAN.

Kom så her med kræet, jeg skal hugge hovedet af den!

FRØKENEN.

Ja, men ikke gøre den ondt! Ikke – – – nej, jeg kan ikke!

JEAN.

Kom her – jeg kan!

FRØKENEN *tager fuglen ud af buret og kysser den*.

Å, min lille Serine, skal du nu dø fra din madmoder?

JEAN.

Lad os nu bare være fri for scener! Det gælder jo Deres liv og velfærd! Så, rask! *River fuglen fra hende, bærer den til huggeblokken og tager øksen.*

FRØKENEN *vender sig bort*.

JEAN.

De skulle have lært Dem til at slagte kyllinger i stedet for at skyde med revolver – *hugger til* – så havde De ikke dånet nu for en blodsdråbe!

FRØKENEN *skriger*.

Dræb mig med! Dræb mig! De, som kan slagte et uskyldigt dyr uden at skælve på hånden. Å, jeg hader og afskyr Dem!

Der er blod imellem os! Jeg forbander den time, jeg så Dem, jeg forbander den stund, jeg fødtes i min moders liv!

JEAN.
Ja, hvad hjælper det at De bander! Gå!

FRØKENEN *nærmer sig huggeblokken, ligesom draget derhen mod sin vilje*.
Nej, jeg vil ikke gå endnu! Jeg kan ikke – – jeg må se – – tys! Der kører en vogn derude – –! *Lytter, mens hun holder øjnene fæstet på blokken og øksen.* Tror De ikke, jeg kan se blod! Tror De, jeg er svag – – – – å – – jeg kunne se dit blod, din hjerne sprøjte over en træblok – jeg kunne se hele dit køn svømme i en sø som den dér – – – – jeg tror, jeg kunne drikke af din hjerneskal, jeg kunne bade mine fødder i din blodige brystkasse – og jeg kunne spise dit hjerte stegt! – – Du tror, jeg er svag; du tror, jeg elsker dig, fordi min livsfrugt attråede dit frø; du tror, jeg vil bære din avl under mit hjerte og nære den med mit blod – føde dit barn og tage dit navn! – Hør du, hvad hedder du egentlig? Jeg har aldrig hørt dit efternavn – – Du har vel intet, kan jeg tænke? Jeg skulle blive fru "Ledvogter" eller madam "Skarnfejer" – Du hund, som bærer mit halsbånd – – Du lakaj, som bærer mit våben i dine knapper – jeg skulle dele med min kokkepige, rivalisere med min tjenestekvind! Å! Å! Å! – du tror, jeg er fej og vil fly! Nej, nu bliver jeg – og så lad skraldet komme! Min fader kommer hjem – finder sin sekretær opbrudt – sine penge borte! Så ringer han på den klokke dér – to slag efter tjeneren og så sender han bud efter fogden – – og så siger jeg alt! Alt! Å, det skal blive godt at få ende på det – bare det får ende! – Og så får han slag og dør! – – – Så er det forbi med os alle sammen – – – og så bliver det

roligt – – stille – – evig hvile! – Og så knuses våbnet mod ligkisten – greveslægten er uddød – – og tjenerætten vokser op på et vajsenhus – vinder sine laurbær i rendestenen og slutter i fængslet!

KRISTINE *ind; kirkeklædt med salmebog i hånden*.

FRØKENEN *farer hen til hende og kaster sig i armene på hende, ligesom for at søge beskyttelse*.

Hjælp mig, Kristine! Hjælp mig mod denne mand!

KRISTINE *ubevægelig og kold*.

Hvad er det dog for et spektakel på en helligdagsmorgen! *Ser på huggeblokken.* Og sikken De har griset til her! Hvad skal alt dette betyde? Og som De skriger og støjer op!

FRØKENEN.

Kristine! Du er en kvinde og du er også min ven! Tag dig i agt for denne usling!

JEAN *lidt sky og forlegen*.

Mens damerne ræsonnerer, vil jeg gå ind og barbere mig! *Går sagte ud til højre.*

FRØKENEN.

Du skal forstå mig Kristine; og du skal høre mig!

KRISTINE.

Nej, jeg forstår mig virkelig ikke på sådanne dikkedarer! Hvor skal hun hen sådan rejseklædt – og han står her med hatten på – hva? – Hva?

FRØKENEN.

Hør mig, Kristine! Hør blot på mig, så skal jeg fortælle det hele – –

KRISTINE.

Jeg vil ikke vide noget – – –

FRØKENEN.

Du må høre mig – – –

KRISTINE.

Hvad er det? Er det dumhederne med Jean? Ja, det bryder jeg mig slet ikke om, for det blander jeg mig ikke i. Men tænker hun på at narre ham til at stikke af, så skal vi nok sætte en stopper for det.

FRØKENEN *yderst nervøs*.

Prøv nu på at være rolig, Kristine, og hør på mig! Jeg kan ikke blive her, og Jean kan heller ikke blive her – vi må altså rejse – –

KRISTINE.

Hm, hm!

FRØKENEN *opklaret*.

Men ser du, nu fik jeg en idé – om vi nu rejste alle tre udenlands – til Schweiz og satte et hotel i gang, vi tre. – – – Jeg har penge, ser du og Jean og jeg skulle forestå det hele – og du, havde jeg så tænkt, du skulle tage køkkenet – – – kan det ikke blive udmærket! – Sig nu ja! Og tag så med os, så er alting arrangeret! – Sig nu ja! *Omfavner Kristine og klapper hende.*

KRISTINE *kold og eftertænksom.*

Hm! Hm!

FRØKENEN *taler i presto tempo.*

Du har aldrig været ude at rejse, Kristine – du skal ud og se dig om i verden. Du kan ikke tænke dig, hvor det er morsomt at rejse med toget – uafbrudt nye mennesker – nye egne – og så kommer vi til Hamborg og ser den zoologiske have – det vil more dig – og så går vi i teatret og hører operaen – og når vi kommer til München, går vi i museerne du, og der er både Rubens og Rafael, de store malere, som du nok ved – – du har jo hørt tale om München, ikke? – der, hvor kong Ludvig boede – ham, der blev vanvittig. Og så skal vi se hans slot – det er indrettet ganske som i de gamle sagaer – – og derfra er ikke langt til Schweiz – med Alperne du – tænk dig Alperne med sne midt om sommeren – og dér vokser appelsiner og laurbærtræer, som er grønne hele året – – –

JEAN *ses i den højre kulisse, strygende sin barberkniv på en rem, som han holder mellem tænderne og den venstre hånd; han lytter fornøjet til samtalen og nikker af og til bifaldende.*

FRØKENEN *tempo prestissimo.*

– Og dér lejer vi et hotel – og jeg sidder ved kassen, medens Jean tager imod de rejsende – – går ud og køber ind – skriver breve – –. Det bliver et liv, kan du tro – så piber toget, så kommer omnibussen, så ringer det fra værelserne, så ringer det i restaurationen – – og så skriver jeg regningerne ud – og jeg kan salte dem, du – – – du kan ikke tænke dig, hvor de rejsende er spage, når de skal betale! – Og du – du sidder som hovmesterinde i køkkenet. – Du skal naturligvis ikke

selv stå ved ovnen – du kan gå fint og sirligt klædt, når du skal vise dig for folk – og du med dit ydre – ja, jeg smigrer dig ikke – du redder dig nok en skønne dag en mand – en rig englænder, ser du – – de folk er så lette at *(sagtner tempo)* fange – – og så bliver vi rige – og bygger os en villa ved Comosøen – det regner nok lidt en gang imellem dér – *sløjer af* – men solen skinner også nok – – selv om det ser lidt mørkt ud – – – og – – så – – ja så kan vi jo rejse hjem igen – og komme tilbage – – – – hertil – eller til et andet sted – – – –

KRISTINE.

Hør nu! Tror frøkenen selv på alt det?

FRØKENEN *tilintetgjort*.

Om jeg selv tror på det?

KRISTINE.

Ja!

FRØKENEN *træt*.

Jeg ved ikke; jeg tror ikke på nogen ting mer! *Falder ned på bænken; lægger hovedet ned på bordet mellem sine hænder.* På ingenting! Slet ingen ting!

KRISTINE *vender sig til højre, hvor Jean står*.

Ja så, han tænkte på at rømme!

JEAN *flov; lægger barberkniven fra sig på bordet*.

Rømme? Det er nu vel stærkt sagt – Du hørte jo frøkenens projekt, og selv om hun nu er træt af nattevågen, kan projektet meget godt udføres!

KRISTINE.

Hør nu, han! Var det meningen, at jeg skulle blive kokkepige hos hende der – – –

JEAN *skarpt*.

Værs'god at føre et ordentligt sprog, når du taler om din madmoder! Forstår du det!

KRISTINE.

Madmo'er!

JEAN.

Ja!

KRISTINE.

Nej hør nu! Hør nu ham!

JEAN.

Ja, hør du bare, det kan du trænge til, og snak lidt mindre. Frøken Julie er din madmoder, og det, du foragter hende for, skulle du foragte dig selv for!

KRISTINE.

Jeg har altid haft så megen agtelse for mig selv – – –

JEAN.

– at du har kunnet foragte andre! –

KRISTINE.

– så at jeg aldrig er steget ned under min stand. Kom til mig og sig, at grevens kokkepige har haft noget at gøre med

røgteren eller svinedrengen! Kom og sig det!

JEAN.

Du har haft at gøre med en fin karl, det er dit held!

KRISTINE.

Jo, det såmænd en fin karl, som sælger grevens havre fra stalden.

JEAN.

Det skulle du tale med om, du, som tager procent på urtekræmmervarerne og lader dig bestikke af slagteren!

KRISTINE.

Hvad for noget?

JEAN.

Og du kan ikke længer have respekt for dit herskab! Du, du, du!

KRISTINE.

Kommer han så med til kirken? Han kan trænge til en god prædiken oven på den bedrift!

JEAN.

Nej, jeg går ikke i kirke i dag, du må gå alene og skrifte dine synder!

KRISTINE.

Ja, det skal jeg, og jeg skal komme hjem med tilgivelse, for ham med! Frelseren har lidt på korset for alle vore synder, og

når vi kommer til ham med tro og et angerfuldt sind, så tager han al vor synd på sig.

JEAN.

Også urtebodssynderne?

FRØKENEN.

Tror du det, Kristine?

KRISTINE.

Det tror jeg fuldt og fast, så sandt jeg står her, og det er min barnetro, som jeg har bevaret, frøken Julie. Og når synden løber over, løber nåden også over!

FRØKENEN.

Ak, om jeg havde din tro! Ak, om – –

KRISTINE.

Ja, men se den kan man ikke få uden Guds særskilte nåde, og det er ikke alle givet at få den – – –

FRØKENEN.

Hvem får den da?

KRISTINE.

Det er nådens store hemmelighed, ser frøkenen, og Gud tager intet hensyn til personen, men for ham skal de sidste blive de første – –

FRØKENEN.

Ja, men så tager han jo hensyn til de sidste.

KRISTINE *fortsætter*.

– og det er lettere for en kamel at gå igennem et nåleøje, end for en rig at komme i Guds rige! Se, sådan er det, frøken Julie! Og nu går jeg, – alene, og i forbigående skal jeg sige til staldkarlen, at han ingen heste må udlevere, ifald nogen ville rejse, inden greven kommer hjem! – Farvel! *Går.*

JEAN.

Sådan en djævel! – Og alt dette for en sidskens skyld! –

FRØKENEN *sløv*.

Lad nu den sidsken være! – – Ser De nogen udvej i dette, nogen ende på dette?

JEAN *grunder*.

Nej!

FRØKENEN.

Hvad ville De gøre i mit sted?

JEAN.

I Deres? Lad mig se! – Som højbåren som kvinde, som – falden! Jeg ved ikke – jo – nu ved jeg det!

FRØKENEN *tager barberkniven og gør en gestus*.

Dette?

JEAN.

Ja! Men *jeg* ville ikke gøre det – mærk det – for der er forskel på os!

FRØKENEN.

Fordi at De er en mand og jeg en kvinde? Hvad er det for en forskel?

JEAN.

Den samme forskel – som – mellem mand og kvinde!

FRØKENEN *med kniven i hånden*.

Jeg vil! Men jeg kan ikke – Min fader kunne heller ikke, den gang, han skulle have gjort det.

JEAN.

Nej, han skulle ikke have gjort det! Han måtte hævnes først!

FRØKENEN.

Og nu hævnes min moder igen, gennem mig.

JEAN.

Har De ikke holdt af Deres fader, frøken Julie?

FRØKENEN.

Jo, grænseløst, men jeg har vist også hadet ham! Jeg må have gjort det, uden jeg ved af det! Hvem bærer skylden for det, som er sket? Min fader, min moder, jeg selv? Jeg har jo ikke noget fra mig selv! Jeg har ikke en tanke, som jeg ikke har fået fra min fader, ikke en passion, som jeg ikke har fået fra min moder, og det sidste – det, om at alle mennesker er lige – det fik jeg fra ham, min forlovede! Hvor kan det være min fejl! Kaste skylden på Jesus, som Kristine gjorde – nej, det er jeg for stolt til, og for klog – takket være min faders lærdomme – og at en rig ikke kan komme i Himlen, det er

løgn, og Kristine, som har penge i sparekassen, kommer i alt fald ikke derind! Hvis er fejlen? – Hvad angår det os, hvis fejlen er! Det er dog mig, som må bære skylden, bære følgerne – –

JEAN.

Ja, men – – –

Der høres to skarpe slag på klokken. Frøkenen farer op; Jean skifter frakke.

JEAN.

Greven er kommet hjem! Tænk om Kristine – – – – –

Går til talerøret; banker på det og lytter.

FRØKENEN.

Nu har han været i sekretæren?

JEAN.

Det er Jean, hr. greve! *Lytter. (Obs. Tilskuerne hører ikke, hvad greven siger).* Ja, hr. greve. *Lytter.* Jo, hr. greve! Straks! *Lytter.* Straks hr. greve! *Lytter.* Ja! Om en halv time!

FRØKENEN *yderst angst*.

Hvad sagde han? Herre Jesus, hvad sagde han?

JEAN.

Han forlangte sine støvler og sin kaffe om en halv time.

FRØKENEN.

Altså om en halv time! Å, jeg er så træt; jeg formår ingenting, ikke at angre, ikke at flygte, ikke at blive, ikke at leve – ikke at dø! Hjælp mig nu! Hjælp mig nu! Befal mig, og jeg skal lyde som en hund! Gør mig nu den sidste tjeneste, red min ære, red hans navn! De ved, hvad jeg *burde* ville, men ikke vil – – –. Nu skal De ville det, og befale mig at gøre det!

JEAN.

Jeg ved ikke – men nu kan jeg heller ikke – jeg forstår ikke – det er næsten som om denne frakke gjorde at – at jeg ikke kan befale over Dem – og nu – efter at greven har talt til mig – så – jeg kan ikke forklare det – men – ah, det er den Satans lakaj, som sidder mig i ærmet! – Jeg tror, at hvis greven nu kom ned og befalede mig at skære halsen over på mig, så måtte jeg gøre det lige på stedet.

FRØKENEN.

Lad da, som De var ham, og jeg Dem! – Før spillede De jo Deres rolle så godt, før, da De lå på knæ – da var De adelsmanden – – eller – har De aldrig været i teatret og set magnetisøren? – *Bekræftende gestus af Jean.* – Han siger til mediet: tag kosten – og han tager den; han siger: fej – og han fejer – – –

JEAN.

Så må den anden jo sove!

FRØKENEN *i ekstase*.

Jeg sover allerede – hele rummet står i røg for mig – – og De ser ud som en jernkamin – – der ligner en sortklædt mand i høj hat – og Deres øjne lyser som kul, når ilden er ved at gå ud – – og Deres ansigt er én hvid plet ligesom asken – *Solskinnet er nu faldet ind over gulvet og over Jean* – her er så varmt og godt – *hun gnider hænderne, som om hun varmede dem foran en ild* – og så lyst – og så stille!

JEAN *tager barberkniven og sætter i hånden på hende*.

Der er kosten! Gå nu medens det er lyst – ud bag loen – og – *hvisker hende noget i øret.*

FRØKENEN *vågen*.

Tak! Nu går jeg til hvile! Men sig nu blot – at de første også kan få nådens gave. Sig det, selv om De ikke tror det.

JEAN.

De første? Nej, det kan jeg ikke! – men vent lidt – frøken Julie – nu ved jeg det! De er jo ikke længer blandt de første – men De er blandt de – sidste!

FRØKENEN.

Det er sandt. – Jeg er blandt de allersidste! Å! – Men nu kan jeg ikke gå –. Sig en gang til at jeg skal gå!

JEAN.

Nej, nu kan jeg heller ikke! Jeg kan ikke!

FRØKENEN.

Og de første skulle blive de sidste!

JEAN.

Tænk ikke, tænk ikke! De tager jo al kraften fra mig med, så jeg bliver fej – – – Hvad! Jeg syntes, klokken rørte sig! – Nej! – Skal vi putte papir i den! – – At være så bange for en klokke! Ja, men det er ikke blot en klokke – der sidder en bag ved den – en hånd sætter den i bevægelse – men, hold bare for ørerne – hold for ørerne! Ja, så ringer han endnu værre – ringer lige til man svarer – og så er det for sent – – og så kommer fogeden – og så – – –

To stærke tag i klokken.

JEAN *farer sammen; derpå tager han sig sammen*.

Det er forfærdeligt! Men der er kun det tilbage! – *Med en gestus.* Gå!

FRØKENEN *går fast og bestemt ud ad døren*.

Tæppe.

Om "Frøken Julie"

Forfatter: August Strindberg (1849-1912).
Org.udgave: August Strindberg: *Fröken Julie.* Jos. Seligmann og Co., Stockholm 1888. *(Den svenske førsteudgave er modificeret af forlæggeren.)*
Denne udgave baseret på: August Strindberg: *Frøken Julie.* Naturalistisk sørgespil af August Strindberg. Med et forord af forfatteren. Autoriseret oversættelse ved Nathalia Larsen. J. H. Schubothes Boghandel. København 1889.
Oversætter: Julie Louise Dagmar Nathalie Larsen (1855-1925) *(I officielle dokumenter – dåb, konfirmation, borgerlig vielse og død – staver hun sig Nathali**e**, mens hendes værker som forfatter og oversætter er signeret Nathali**a**.*
Redigeret af: Kim N. Jensen.
Forside: Stillbillede fra en tysk filmatisering fra 1921: "*Fräulein Julie*", med Asta Nielsen som frøken Julie og William Dieterle som Jean. Fotograf: Julius Balting (1876-1954).

ISBN 978-87-7628-257-8
2. ebogsudgave, tidligere udgave ISBN 978-87-7979-461-0 (Ølstykke 2016).

© 2025 eBibliotek 1800
www.ebib1800.dk